

Ambô Mavî atu be Mak hekavu

Ambô himung

Mak hekavu kapua tiêng. Yêni ya athêng yang nena Jon Mak. Yêni me anô Israêl te. Sêmbôk atu be Yisu hevong ya ku hîmô pîk denang, Mak me sêik denang be ditu mî heveng iving Yisu amî. Yêni hilumbak bêng hîmô Jelusalem, be ditu helanô kôkôthing hethak Yisu (Ap 12:12). Mung anông me Pol lo Banabas ê luvuluvu, be iwa Mak iving (Ap 12:25; 13:5; 13:13; 15:36-39; Kol 4:10; 2Ti 4:11). Heveng yam me Mak hîmô hiving Pita hîmô Lom. Pita bôk hêyê Yisu ya ku sapêng hethak mandaluk, be ditu henang be Mak hekavu.

Mak ik thô nena Yisu Kilisi me Wapômbêng Nakandung be hiwa Wapômbêng ya lêklokvang be hevong nôm thamtham lomalama hethak. Me hekavu hiving nena Yisu hêlêm pîk îtôm anô ku te. Mak hêyê malêing lomalama hêpôm avîlanô êv iving nang Lom be ditu hekavu kapua tiêng vo nembatho avîlanô êv iving long vo emba lêklokvang. Mak hêyê nena Yisu ya lêklokvang me bêng anông vo Sakdang ya lêklokvang.

Hekavu kapua tiêng hêndêng sondakbêng 55 mena 65 AD ma.

*Jon Anô Hithik Avîlanô hepesang avîlanô vo
Yisu lêm
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-17; Jon 1:19-28)*

¹ Mung anông me Ambô Mavî tiêng me hethak Wapômbêng Nakandung Yisu Kilisi.

² Hîtôm Wapômbêng bôk henang ethak Nakan-
dung Yisu Kilisi be plopet Aisaia bôk hekavu
nena,

“Nondanô! Tem yangêv yîning anô ku te vo
nenang yîning ambô bêng imung vo ong,
me tem nepesang lonđanlê vo ong. *Malakai*

3:1

³ Me kaêk te hêlêm nang long thiliv nena,
‘Opesang lonđanlê vo Anômbêng tem nêlêm,
me opesang be nimbutak thêthôp vo yêni.’ ”

Aisaia 40:3

⁴ Be ditu Jon Anô Hithik Avîlanô hê hîmô long
thiliv be henang vo avîlanô ende kapôlôning lîling
be ithik ŋanam vo Wapômbêng tem nêngêv loho
ning kambom vê.

⁵ Me avîlanô Judia lo Jelusalem sapêng elom êk
be ê hêndêng yêni. Be enang ining kambom bêng
me Jon hithik loho hîlôk ŋanam Yelodan.

⁶ Jon me anô thak hik kwêv atu be epesang
hethak bok *kamel vuluk me hevak bokgôp hêyô
hêk landong. Me thak heyang kômsopek lêk
hinum biyo thôk.

⁷ Me henang nena, “Ôpatu be tem nembeng ya
yam, ya lêklokwang me lêkwaê anông vo yîning.
Yêni me anô lêk athêng bêng me ya me yaônalêk
be ditu mî hîtôm ya kum be ya pole ya vakapô
bokgôp ya yak vê amî.

1:3 1:3 Ais 40:3 **1:4 1:4** Ap 13:24; 19:4 **1:6 1:6** 2King 1:8; Mat
11:8 * **1:6 1:6** Kwêv atu be epesang ethak bok kamel vuluk me
ya vuli yaôna me mî pilisik amî me mî mavî anông amî. **1:7 1:7**
Ap 13:25

⁸ Ya hathik môle hethak n̄anam metom yêni tem nithik môle ethak Lovak Matheng.”

Jon hithik Yisu

(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22; Jon 1:32-34)

⁹ Wak te me Yisu hetak Nasalet nang Galili be hê hêyô me Jon hithik yêni hîlôk n̄anam Yelodan.

¹⁰ Yisu hiviyo hêk n̄anam kapô me hêyê leng hikê me Lovak Matheng hîlôk be hêlêm vo yêni hîtôm menak bôbô te.

¹¹ Me ambô te hêlêm nang leng nena, “Ong me yîning Wakna atu be ya leng hiving be ya leng mavî anông hethak ong.”

Sakdang heyek Yisu

(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Me ketheng oyang me Lovak Matheng hêv Yisu vê be hê long thiliv.

¹³ Me hîmô long êng hîtôm wak bunḍaluk yi, êng me Sakdang hêyô be heyek yêni. Yêni hîmô hiving alim bomang metom thak aṇêla eyanging yêni.

Yisu ya ku munḍaluk

(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴ Etak Jon hîlôk kalaondong, êng me Yisu hê Galili be henang Wapômbêng ya Ambô Mavî bêng nena,

¹⁵ “Wakma lêk hêyô yôv be Wapômbêng ya lêklinyak bêng lêk bidong oyang. Be ditu onde kapôlômim lîlîng be ôṇgêv imbing Wapômbêng ya Ambô Mavî!”

Yisu helam anô lokwanva vo esopa yêni
(Mat 4:18-22; Luk 5:1-11; Jon 1:35-42)

¹⁶ Yisu hivup ethak kasik bomang nang Galili ya lindang me hêyê Saimon loyang Endulu. Thêi me na ik alim nanam be ditu ekaliv lek heveng kasik bomang.

¹⁷ Me Yisu henang ethak thêi nena, "Mamu lêm osopa ya! Tem yandông mamu vo ômbôv avîlanô îtôm ôvôv alim hîlôk lek."

¹⁸ Bôlôtom oyang me thêi êndô ning lek îmô me esopa inda.

¹⁹ Yisu hivup ethak vauyanna me hêyê Jems loyang Jon. Thêi me Sebedi namalô luvi be îmô ning yeng be indi ining lek titip.

²⁰ Me bôlôtom oyang me helam thêi, êng me etak thêi ning kamik Sebedi hîmô yeng hiving ya na ku me thêi ê esopa yêni.

Yisu hêv gôk vé
(Luk 4:31-37)

²¹ Me Yisu loho ê êyô Kapenaom be îmô. Me Israel ining waklavông thak iwa lovak elam nena Sabat hêyô be ditu Yisu hê Israel ining melak yeng vo hîndông avîlanô.

²² Avîlanô elanô be esong kambom ethak ya ambô atu be hîndông loho vômbe nena, yêni hîndông loho hîtôm anô lêk athêng bêng. Me mî hîtôm loho ning kîdônga ambô balambung amî.

²³ Me anô te hîmô Israel ining melak yeng êng be gôk lêlêik hîmô hiving yêni be helam nena,

²⁴ "Yisu nang Nasalet, hôle m vo nombong ômbête ethak yoô? Hôle m vo numbuling yoô

mesa? Ya hayala ong. Ong Wapômbêng ya Anô Matheng.”

²⁵ Me Yisu hethang gôk kambom êng lêklokvang be henang nena, “Ong bonong me notak ôpitu!”

²⁶ Me gôk lêlêik atu hîlônîng ôpêng kambom anông be hesaniyak me hetak ôpêng be hê.

²⁷ Me avîlanô sapêng esong kambom be enang ethak i nena, “Ômbête tiêng? Ôpiti hîndông auk lêkmuk hîtôm anô lêk athêng bêng. Be ya ambô me lêklinyak be gôk lêlêik elanô be esopa.”

²⁸ Be ditu Yisu ya kôkôthing êng hevothong eveng Galili ning long sapêng.

*Yisu hevong avîlanô kômbôk bêng anông mavî
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)*

²⁹ Me bôlôtom me Yisu loho tak Israel ining melak yeng be ê Saimon lo Endulu ning melak. Me Jems lo Jon ê hiving.

³⁰ Êyô melak me loho nang ethak Yisu nena Saimon yanjavî tu be hevong kômbôk vovang be hêk.

³¹ Êng me Yisu hê hêyô vo avî êng me hevalong bang be hendandi hiviyo. Me kômbôk êng hetak yêni me hiviyo be hepesang nôm vo loho.

³² Wak ê hîlôk me avîlanô iwa na lêk kômbôk lêk na takatu be gôk kambom hivuling loho be ê êyô vo Yisu.

³³ Lêk avîlanô melak lônng êng sapêng êlêm iving be îmô melak atu ya popatînlîvông.

³⁴ Êng me Yisu hevong avîlanô takatu be iwa kômbôk lomalama bêng anông ivutak mavî. Lêk

hêv gôk kambom bêng anông vê hiving. Gôk kambom takêng eyala nena yêni me opalê be mî hetak loho vo enang ambô amî.

Yisu da hê long thiliv vo neteng mek
(Luk 4:42-44)

³⁵ Lêkbôk momañaning mî denang me Yisu hiviyo be hê long thiliv vo neteng mek.

³⁶ Me Saimon loho ê ethalo yêni heveng.

³⁷ Êpôm yêni me enang nena, “Avîlanô sapêng ethalo ong eveng.”

³⁸ Me Yisu henang nena, “Aô na bôyang. Aô na melak lôn timer takatu be hîmô bidong vo ya nang Wapômbeŋ ya ambô êndêng loho imbing. Hethak ondong êng yom be diti ya halêm.”

³⁹ Me Yisu heveng Galili ning long sapêng be henang Wapômbeŋ ya ambô hîmô ning Israel ining melak yeng lêk hêv gôk kambom bêng anông vê hêk avîlanô.

Yisu hevong anô palê lepla te mavi
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Me anô kômbôk lepla te hê hêyo vo Yisu me heya vabudum thivô me hepetenak Yisu be henang nena, “Hethak ong da yong lem hiving me nombong be yambutak mavi.”

⁴¹ Me Yisu lahiki hethak ôpêng be hetak bang hêyo hêk yêni me henang nena, “Ya leng êv numbutak mavi.”

⁴² Êng me palê lepla êng hêyôv be linjôpik hivutak mambung.

⁴³ Me Yisu hêv ôpêng be hê bôlôtom me henang lèklokvang hethak yêni nena,

⁴⁴ “Dô nonang nôm iti bêng ethak anô te andô. Metom nu me nungik ong thô êndêng anô hîmbôk da me nôngêv da êndêng Wapômbêng vo nîngik thô nena lêk huvutak mambung hîtôm Moses bôk henang yôv. Hovong bêng me tem avîlanô sapêng injê be eyala nena lêk huvutak mambung.”

⁴⁵ Metom ôpêng mî hesopa Yisu ya ambô sapêng amî. Mî, henang bêng be kôkôthing êng hê may-aliv. Be ditu Yisu mî hîtôm nî melak nenanena amî. Me hê heveng long thiliv me avîlanô êlêm nang luvuluvu be êyô vo injê yêni.

2

*Yisu hevong anô himuvîng te mavî
(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)*

¹ Wak doho hele be hê yôv me Yisu hê Kape-naom hethak lonjbô me avîlanô elanjô nena Yisu lêk hêyô ya long.

² Êng me avîlanô bêng anông êlêm êyô be melak kapô putup me melak ambôlêk vi yêing putup bêng yom. Me Yisu henang Wapômbêng ya ambô hethak loho.

³ Me anô doho iwa anô himuvîng te be êlêm be anô lokwanja evak umbam.

⁴ Avîlanô bêng anông be long putup be mî hîtôm imbua ôpêng bini melak kapô vo Yisu amî. Be ditu ethak melak vov me êngô melak vov ambuang be îlîlô ôpêng lêk yêm hîlôk hele be hivup vo Yisu.

⁵ Yisu hêyê loho ning êv iving me henang ethak anô himuving atu nena, “Yînîng wakna, lêk ya hêv yong kambom sapêng vê.”

⁶ Me kîdônga ambô balambung doho îmo hiving be lenjing êv nena,

⁷ “Bisête be ôpiti henang ambôma bêng vo? Ôpêng hesong nena yêni me Wapômbêng mesa? Anô te mî hîtôm nêngêv kambom vê amî me Wapômbêng yom.”

⁸ Me bôlôtom me Yisu heyala loho ning auk be henang nena, “Bisête be môlô lemim ik am hethak ambô tiêng?

⁹ Ambô alête vumeng vo ya nang ethak anô himuving iti: ‘Lêk ya hêv yong kambom vê’ mesa, ‘Numbiyômba me numbua yong yêm be nombeng?’

¹⁰ Bêng be tem yangik thô ethak môlô nena Anô Ya Nakandung atu ya athêng me bêng hêk pîk be hîtôm nêngêv kambom vê.” Yôv me henang ethak anô himuving atu nena,

¹¹ “Ya hanang ethak ong nena numbiyômba be numbua yong yêm be nu yong melak.”

¹² Êng me ôpêng hiviyo nang loho livông be hiwa ya yêm me hele yêing be hê. Avîlanô esong kambom be êv Wapômbêng ya athêng ling be enang nena, “Bôk mî yoônga nômate bênjiti amî!”

*Yisu helam Livai
(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ Yôv me Yisu hîvô hê kasik bomang ya dang hethak lonbô. Me avîlanô bêng anông êyô be yêni hîndông loho.

¹⁴ Yêni hivup ethak me hêyê Livai Alpius nakan-dung hîmô melak iwa takis. Me henang nena, “Nôlêm osopa ya.” Êng me hiviyô be hê hesopa yêni.

¹⁵ Yisu heyang nôm hiving Livai hîmô ya melak. Me ña iwa takis lêk ña evong kombom kambom bêng anông êyô be eyang nôm hiving yêni lêk ya ña hîndông vombê nena loho bêng anông esopa Yisu.

¹⁶ Me Palisi takatu be kîdônga ambô balambung êyê me enang ik ya ña hîndông ling nena, “Yisu heyang nôm hiving ña iwa takis lêk ña evong kombom kambom vo?”

¹⁷ Yisu helañô loho ning ambô me henang nena, “Ña lêk kômbôk yom ditu thak ê êyê dokta. Me ña kômbôk mî me mî. Me bêng yom ya halêm vo yandam ña takatu be evong kombom kambom. Me mî ya halêm vo yandam ña thêthôp amî.”

Enang ik Yisu ling hethak kombom itip ethak nôm

(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Wak te me Jon ya ña hîndông lêk Palisi esopa ining kombom itip ethak nôm vo lejing êv Wapômbêng. Me avîlanô doho êyô vo Yisu me enang ik ling nena, “Jon lêk Palisi ining ña îndông itip ethak nôm me yong mî vo?”

¹⁹ Me Yisu henang nena, “Anô te hiwa avî lêkmuk, êng me ya vathi tem injang nôm lêk lejing mavî. Me tem mî hîtôm itip ethak nôm amî.

²⁰ Metom wakma atu be iwa yêni vê hêk loho, êng me loho tem itip ethak nôm.

²¹ “Anô te hîtôm nimbua thôp lêkmuk bôte be nindi thôp bô ya ambuang thing ethak amî. Hevong bêng me tem thôp lêkmuk tem nîmô thôp bô bô êng kê. Êng me tem nitip bêng.

²² Me anô te mî thak hêkê waing lêkmuk hîlôk boksipsip ya kôpik bô amî. Hevong bêng me tem waing lêkmuk nimbuling bok kôpik bô atu be nipupkê be waing engathô ni. Bêng be ditu thak êkê waing lêkmuk hîlôk bok kôpik lêkmuk atu be belap vo ninding mavî me mî hîtôm nipupkê amî lêk waing mî nenngathô ni amî.”

Yisu me Sabat ya alang

(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ Sabat te me Yisu lêk ya na hîndông ê eveng kukapô te be ya loho iwa wit va doho vo injang.

²⁴ Me Palisi enang ethak Yisu nena, “Nondanô! Ambô balambung henang nena Sabat me mî hîtôm aômbong ku be aômbua nôm be aôngang amî. Metom yong na hîndông ivuling waklavông êng!”

²⁵ Me Yisu henang nena, “Bôk môlô sam ambô hethak Devit lêk ya na môlô ema vo lejing be evong bêng mesa mî?

²⁶ Sêmbôk atu be Abiata hîmô hîtôm kwandôk bêng hîmbôk da me Devit hêyô Wapômbêng ya melak matheng kapô be heyang polom atu be mî hîtôm na paling injang amî. Polom êng me na îmbôk da yom ining vo injang. Metom hêv doho vo ya na eveng iving inda be eyang iving. Be ditu loho vuling ambô balambung bô êng.”

27 Me Yisu henang ethak loho nena, “Wapômbêng hepesang Sabat vo nêngêv avîlanô livung me mî hepesang avîlanô vo êngêv Sabat livung amî.

28 Bêng be Anô Ya Nakandung atu me Sabat ya Alang.”

3

*Sabat me Yisu hevong anô bang hema te mavî
(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ Me Yisu hivutak êyô Israêl ining melak yeng kapô hethak lonjbô. Me anô bang bôk hema te hîmô melak êng kapô.

² Me ŋa takatu be ethalo lonđanjê vo enang Yisu bêng îmô me êyê yêni nena tem nembong ôpêng mavî êndêng Sabat mesa mî.

³ Yôv me Yisu henang ethak ôpatu be bang hema nena, “Numbiyômba vo avîlanô sapêng injê ong.”

⁴ Yôv me henang ik loho ling nena, “Hîtôm aômbong ômbête vo aô sopa balambung Sabat? Hîtôm aômbong mavî mesa aômbong kambom? Hîtôm aôngêv avîlanô livung vo îmô lêkmala mesa aôngik loho vônô?” Metom loho sapêng bonong.

⁵ Me Yisu la maning be hêyê loho kôlîlîng hêwê heveng lêk la malêing hethak loho evasing kapôlônging. Yôv me henang ethak ôpatu nena, “Noto bahem.” Me ôpêng heto bang me bang êng hivutak mavî hethak lonjbô.

⁶ Yôv me Palisi ele yêing me ethak tom hiving avîlanô Israêl vi atu be esopa Helot. Me evak ambô vo êpôm lonđanjê te vo ingik Yisu vônô.

*Avîlanô bêng anông esopa Yisu
(Mat 12:15-16; Luk 6:17-19)*

⁷ Me Yisu lêk ya ɲa hîndông etak long êng be ê kasîk bomang ya dang me avîlanô Galili bêng anông esopa yêni.

⁸ Avîlanô nang Judia me Jelusalem me Idumia me ɲanam Yelodan vi vulu lêk Taia me Saidon, bêng anông elanô nô m takatu be Yisu hevong be ditu êlêm vo injê yêni.

⁹ Me Yisu hêyê avîlanô bêng anông be henang ethak ya ɲa hîndông nena êpôm yeng te yaping vo avîlanô endambu yêni thing me tem nethak yeng êng be nîmô.

¹⁰ Vômbê nena bôk hevong avîlanô lêk kômbôk bêng anông mavî be ditu avîlanô takatu be evong kômbôk denang loho lêklokvang vo êthôm yêni.

¹¹ Me gôk lêlêik êyê yêni be êv yak îlôk êk yêni mandaluk be eleng lêklala nena, “Ong Wapômbêng Nakandung.”

¹² Metom Yisu henang lêklokvang hethak loho vo dô enang yêni bêng ethak avîlanô andô.

*Yisu helam aposol lauming be lahavôyi
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Me Yisu hethak dum te be hê me helam ɲa takatu be yêni la hiving be êlêm hêndêng yêni.

¹⁴ Me hîtôk anô hîtôm lauming be lahavôyi me helam loho nena aposol. Yêni hetak loho vo îmô imbing yêni lêk nêngêv loho bini vo enang Wapômbêng ya ambô bêng.

15 Me yêni la hiving nêngêv lêklokvang êndêng loho vo êngêv gôk kambom lomalama vê.

16 Diti me anô lauming be lahavôyi takatu be Yisu helam loho: Saimon, ôpatu be Yisu helam nena Pita me

17 Jems loyang Jon, thêi ning lambô me Sebedi. Me helam thêi nena Boanegis. Boanegis ya ondong nena kakali nali.

18 Me Endulu lo Pilip me Batolomiu lo Matyu me Tomas lo Jems Alpius nakandung me Tadius lo Saimon, Selot ining anô te*

19 me Judas Iskaliot, ôpatu yôv ketem nenang Yisu bêng.

Yisu lo Belsebul

(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 Yôv me Yisu lêk ya ɲa hîndông ê êyô melak te kapô me avîlanô bêng anông êyô be ekalambu loho thing hethak lonbô hele be mî hîtôm injang nôm amî.

21 Me Yisu ya avîlanô elanô ambô hethak nôm êng be êlêm vo imbua yêni bini vo eyanging vômbe nena enang bêng nena ya auk molo.

22 Kîdônga balambung nang Jelusalem îlôk be êlêm me enang nena, "Belsebul* hîmô hiving yêni! Be ditu thak hêv gôk kambom vê hethak gôk kambom ining anômbêng Belsebul ya lêklokvang."

23 Yôv me Yisu helam loho lêm ethak tom me henang ambô dôhó doho hethak loho nena, "Sakdang hîtôm nêngêv Sakdang da vê mesa?

3:16 3:16 Jon 1:42 **3:17 3:17** Luk 9:54 * **3:18 3:18** Selot ya ondong nena anô atu be hêndô Lom ining gakmang dô neyanging loho Israel andô. **3:22 3:22** Mat 9:34; 10:25 * **3:22 3:22** Belsebul me Sakdang ya athêng yang.

²⁴ Mî, me avîlanô melak lông bêng te evak i kê hê ondong yi, êng me tem nêngêv yak.

²⁵ Lêk avîlanô ondong te evak i kê hê ondong yi, êng me tem nêngêv yak bêng yom.

²⁶ Me Sakdang da hevak i kê hê ondong yi be hevong vovak hiving yêni da, êng me tem nêngêv yak vômbe nena ya lêklokvang lêk êv yak yôv.

²⁷ Ondaŋô ambô te imbing. Anô te hîtôm nimbutak êyô anô lêklokvang te* ya melak kapô be nimbua ya nômkama vanî? Mî anông! Ôpêng embalong anô lêklokvang êng be nekak lêku êm, êng me yêni hîtôm nimbua ya nômkama vanî.

²⁸ Ya hanang avanông ethak mômô nena Wapômbeŋg tem nêngêv avîlanô ning kambom lomalama lêk ambôma takatu be thak enang vê.

²⁹ Metom anô te hêyê Lovak Matheng ya ku be henang ambôma nena, 'Diti me Sakdang ya ku', êng me Wapômbeŋg mî hîtôm nêngêv kambom êng vê injêk ôpêng amî. Mî anông. Ya kambom êng tem ninjêk thêthô îtôm wak nômbêng iti sapêng."

³⁰ Yisu henang ambô takêng hethak ŋa takatu be enang nena gôk lêlêik hîmô hiving yêni.

Yisu talêmbô lêk viyaŋi

(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Me Yisu talêmbô lêk viyaŋi eleva yêing me êv ambô hê vo enang ethak Yisu nena nêlêm yêing.

³² Avîlanô bêng anông ekalambu yêni thing be enang nena, "Lemtambô lêk aviyami eva yêing be leŋing iving injê ong."

* **3:27 3:27** anô lêklokvang te Êng me Sakdang. **3:31 3:31** Mak 6:3; Jon 2:12; Ap 1:14

³³ Me Yisu henang ik ling nena, “Opalête me yîning wakatik lêk yîning aiyang?”

³⁴⁻³⁵ Me Yisu hêyê avîlanô nômbêng atu be ekalambu yêni thing hêwê heveng me henang nena, “Avîlanô takatu be esopa Wapômbêng ya la hiving, ɲa êng me yîning wakatik lêk aiyang me livô loho. Bêng be ditu môlô takiti me yîning wakatik lêk aiyang loho.”

4

Ambô dôhô hethak anô hekaliv yaɲvêk (Mat 13:1-23; Luk 8:4-15)

¹ Me Yisu hîndông avîlanô hethak lonjbô hîmô kasîk bomang ya dang. Be avîlanô bêng anông ekalambu yêni thing, êng me hethak yeng te be hê hîmô kasîk îmô bidong lindang me avîlanô eva lindang ivup ethak.

² Me hîndông loho hethak ambô dôhô bêng anông. Be henang nena,

³ “Ondaɲô! Anô te hê hekaliv ya yaɲvêk hîlôk ya kukapô.

⁴ Ôpêng hekaliv yaɲvêk takêng me vi hîlôk lonɲanlê. Êng me menak êpôm be eyang.

⁵ Me doho hîlôk pîk lêk valu be ditu hivutak ketheng oyang, vômbe nena pîk doke yom.

⁶ Wakma wak hîmbî hêyô hêk me tem nekapôk, vômbe nena ya galôk me bidong oyang.

⁷ Me vi hîlôk long yak lêklilu kapô be yak êng hilumbak hêyô yaɲvêk takêng vov. Be ditu mî yaɲvêk takêng hik anông amî.

⁸ Metom vi hîlôk pîk mavî me hipup be hivutak bêng be hik ya anông. Doho hîtôm 30 me doho 60 me doho 100."

⁹ Yôv me Yisu henang ethak loho nena, "Môlô ña lêk linjong me ondanô ambô ti katôyang!"

¹⁰ Avîlanô nômbêng atu etak Yisu be ê, êng me yêni lêk ya ña hîndông lauming be lahavôyi me avîlanô takatu be eveng hiving yêni yom ditu loho mô. Me loho nang ik yêni ling ethak ambô dôhông takatu be henang ya ondong.

¹¹ Me Yisu henang nena, "Wapômbêng lêk hêv ya auk long kapô hethak ya lêklinyak neyanging avîlanô hêndêng môlô. Metom avîlanô vi atu be îmô yêing vo ya lêklinyak bêng, loho thak elanô ambô êng hethak ambô dôhông yom.

¹² Bêng be,
" 'loho tem injê bêng anông, metom tem mî eyala amî.

Me tem endanô ambô bêng anông,
metom tem mî eyala ambô takêng ya ondong amî.

Vo dô loho ende kapôlônging lîlîng
be Wapômbêng êngêv loho ning kambom vê andô.' "

Aisaia 6:9-10

¹³ Me Yisu henang ethak loho nena, "Môlô mî oyala ambô dôhông ti amî mesa? Yôv be tem môlôyala ambô dôhông vi bisête?

¹⁴ Anô atu be hevatho yanvêk, êng me hîtôm yêni hevatho Wapômbêng ya ambô.

¹⁵ Me avîlanô vi me hîtôm yanvêk atu be ekaliv hîlôk lonjanlê. Ña takêng elanô Wapômbêng ya ambô, metom ketheng oyang me Sakdang hêyô be

hêv ambô takatu be evatho hîlôk loho kapôlônging vê.

¹⁶ Me avîlanô vi me hîtôm yanvêk ekaliv hîlôk long valu oyang. Elanô Wapômbêng ya ambô be êv iving ketheng lêk lening mavî.

¹⁷ Metom mî hîmbî galôk amî be ditu eva vauyan̄na yom, vômbe nena wakma malêng lêk vovang hêpôm loho hethak Wapômbêng ya ambô. Êng me etak ining êv iving ketheng oyang.

¹⁸ Me avîlanô vi hîtôm yanvêk ekaliv hîlôk long yak lêklilu kapô. Avîlanô takêng elanô Wapômbêng ya ambô,

¹⁹ metom loho lenjnhiki bêng anông hethak ining lêkmala pîk iti lêk valuseleng hêvôv loho be malejing dantang ethak nômkama lomalama. Auk takêng ditu hithivung Wapômbêng ya ambô be loho mî ik anông amî.

²⁰ Me avîlanô vi me hîtôm yanvêk ekaliv hîlôk pîk mavî. Elanô be evalong long hêk loho kapôlônging. Doho hik anông hîtôm 30 me doho hîtôm 60 me doho 100."

*Lam nôm thak hêv danda hêndêng avîlanô
(Luk 8:16-18)*

²¹ Me Yisu henang ik loho ling nena, "Môlô thak ôtôm lam be othong hîlôk wîng kapô mesa uvung hîmô long kapô? Mî, môlô tôm be ôthôkêng hethak eva aling.

²² Nômkama nômbêng atu be hîmô long kapô, êng me yôv ketem nimbutak yêing. Me nômkama

takatu be anô ivung hêk long kapô, êng me yôv ketem nimbutak yêing.

²³ Môlô ña lêk liñdong me ondanô ambô ti katôyang!”

²⁴ Yôv me Yisu henang nena, “Ambô takatu be môlô lanô me lemim êngêv katô. Be ditu kombom alê atu be hôthô anô vi lelalîlîng, hethak kombom êng yom ditu tem Wapômbêng îthô ong lelalîlîng bêng yom me tem netak doho êyômô long imbing.

²⁵ Ôpatu be heyala Wapômbêng ya ambô tem Wapômbêng êngêv auk bêng anông êndêng yêni. Metom ôpatu be mî heyala Wapômbêng ya ambô amî me ya auk mavî atu be bôk himô hiving yêni me Wapômbêng tem nêngêv vê.”

Ambô dôhông hethak yanvêk hilumbak bêng

²⁶ Me Yisu henang nena, “Wapômbêng ya lêklinyak bêng me bêngiti. Anô te hekaliv yanvêk hîlôk ya kukapô.

²⁷ Me thak hêk hêndêng bîlîvông me heveng hêndêng lêkwak. Metom yanvêk da hipup be hivutak bêng be anô êng mî heyala amî.

²⁸⁻²⁹ Pîk da hevong ya ku be yanvêk êng hipup be livuk hivutak me himbî ñaung be hik va hêyô himô. Be ditu nôm takêng da hepesang i. Yôv me wakma hêyô be anô êng hiwa bîng be hele anông ethak, vombê nena waklavông imbua anông hêyô.”

*Ambô dôhông hethak alokwang va yaôna te
(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)*

³⁰ Me Yisu henang nena, “Tem ya nang bisête ethak Wapômbêng ya lêklinyak bêng vo nêngêv auk êndêng môlô? Lêk ambô dôhô alê yang, ditu tem ya nang?”

³¹ Wapômbêng ya lêklinyak me hîtôm alokwang va yaôna te be anô te hevatho hîlôk ya kukapô. Alokvang va êng me yaônalêk.

³² Metom hevatho be hipup me hivutak lêkwaê vo nômkama kukapô vi. Be thanang me lêkwaê be ditu long kapô mavî vo menak endav ining melak îndôk be îmô.”

Yisu henang ambô dôhô yom

(Mat 13:34-35)

³³ Me Yisu thak henang ambô dôhô bêng anông bêng yom hethak avîlanô. Me hîndông loho hîtôm loho da ning auk vo endanô be eyala.

³⁴ Avîlanô bêng anông îmô hiving yêni, be ditu thak hîndông loho hethak ambô dôhô yom. Me waklavông yêni da lêk ya ña hîndông yom îmô, êng me thak henang ambô dôhô sapêng ya ondong bêng hethak loho.

Yisu henang be lovak bêng hema

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Wak êng ya yathindang hêmbôk me Yisu henang ethak ya ña hîndông nena, “Aô na kasîk bomang viyang vulu.”

³⁶ Êng me loho tak avîlanô nômbêng atu me ethak yeng atu be Yisu hîmô be ê. Me yeng doho ê hiving.

³⁷ Êng me lovak bêng te hêyô, be hiyuv ñanam be ñanam hivutak hîlôk yeng kapô, be hevong vo nembak yeng thethong.

³⁸ Yisu hêyô hêk kwalim te hêk yeng landang be hêkthôm. Êng me ya ña hîndông êyô ik yêni ling be enang nena, “Kîdôngga, mî lem ingik ong nena ñanam tem nendok aô vônô amî mesa?”

³⁹ Êng me Yisu hiviyo me hethang ñanam budum lêk lovak be henang nena, “Notaving be nôngwêk yaô!” Êng me lovak hema me ñanam hêk tineng.

⁴⁰ Me Yisu henang ethak ya ña hîndông nena, “Môlô kô vo? Mî môlô êv iving amî denang e?”

⁴¹ Me ña êng elowaling kambom be enang ik loho da ling nena, “Ôpiti me anô alête be ditu ñanam lêk lovak elanô ya ambô be esopa.”

5

*Yisu hêv gôk kambom vê hêk anô te
(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)*

¹ Yisu lêk ya ña hîndông ê kasîk bomang viyang vulu me êyô avîlanô Gelasa ining pîk.

² Me yeng hethak lindang me Yisu hivup pîk. Êng me anô lêk gôk lêlêik te hêlêm nang kalang be hê hêndêng Yisu.

³ Yêni thak hîmô kalang be mî hîtôm anô te embalong yêninjêk amî. Me mî hîtôm ekak yêni long ethak yakseng amî.

⁴ Bôk evalong yêni lômbôlông be ekak va lo bang lêku hethak yakseng metom hêsô yakseng takêng kisi. Me anô te mî hîtôm nembalong ôpêng be nîmô tineng amî, mî anông.

⁵ Me wak lêk bilîvông sapêng me hîmô be heveng kalang lêk dumlôlê me hesaniyak be hengothe linjôpik hethak valu.

⁶ Yêni hêyê Yisu hêlêm dêim denang, me hevothong be hê hêndêng Yisu me heya vabudum thîvô hîmô Yisu mandaluk.

⁷⁻⁸ Me Yisu henang ethak ôpêng nena, “Gôk lêlêik, notak ôpiti be nu.” Me anô lêk gôk êng helam kaêk lêklala nena, “Yisu, Wapômbêng Leng Anông Bing Nakandung, hêlêm vo nombong ômbête ethak ya? Hethak Wapômbêng ya athêng me dô nôngêv vovang êndêng ya andô!”

⁹ Êng me Yisu henang ik ôpêng ling nena, “Yong athêng bisê?”

Me ôpêng henang nena, “Yîning athêng nena Na Vovak Yalimamôk, vombê nena yoô me bêng anông.”

¹⁰ Me yêni heteng Yisu lômbôlông nena, dô nêngêv loho vê injêk long êng andô.

¹¹ Bok bêng anông eyang tak îmô dum te ya lîkîning îmô bidong long êng.

¹² Me gôk kambom takêng epetenak Yisu nena, “Nôngêv yoô vê ni îndôk bok takdaku kapô.”

¹³ Êng me Yisu hetak loho be ele yêing be ê îlôk bok takêng kapô. Me bok takêng evothong be ethak i mayaliv hîlôk wanda be êv yak hîlôk kasîk bomang be nanam helok sapêng vônô. Bok takêng me hîtôm 2,000.

¹⁴ Me na takatu be eyanging bok îsôv be ê enang bêng heveng melak lông lêk long yaô nenanena

hiving. Êng me avîlanô ê vo injê nôm atu be lêk hivutak.

¹⁵ Loho yô vo Yisu me êyê ôpatu be gôk kambom yalimamôk bôk îmô hiving yêni lêk hipuk kwak me ya auk lêk mavî be hîmô yôhôk. Êng me loho êkô kambom.

¹⁶ Me ña takatu be êyê nôm êng, enang kôkôthing hêndêng avîlanô hethak ômbê atu be hêpôm anô atu be gôk kambom bôk hîmô hiving yêni, me enang kôkôthing ethak bok takatu be îlôk ñanam be ema hiving.

¹⁷ Êng me avîlanô eteng Yisu lêklokvang vo netak loho ning long bini bôyang.

¹⁸ Yôv me Yisu hethak yeng, me anô atu be gôk kambom bôk hîmô hiving yêni hepetenak inda nena, “Hîtôm ya thôk imbing ong mesa?”

¹⁹ Metom Yisu mî hîlôk hethak ôpêng ya ambô amî be henang nena, “Nu yong long lêk yong avîlanô. Me nonang ethak loho ethak nômbêng atu be Anômbêng hevong ethak ong lêk lahiki hethak ong.”

²⁰ Êng me ôpêng hîvô hê ya long, me henang kôkôthing ethak nômbêng atu be Yisu hevong êndêng yêni heveng melak lôn lauming atu be hîmô Dekapolis kapô. Me avîlanô long êng sapêng elanô be esong kambom.

*Avena hema lêk avî kômbôk
(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)*

²¹ Yisu hethak yeng be hê kasîk bomang ya lîndang viyang vulu hethak lonbô. Me heva lîndang, me avîlanô bêng anông ithup i hethak tom be ekalambu yêni thing.

22 Me anômbêng heyanging Israél ining melak yeng te hêlêm, be ya athêng nena Jailus. Yêni hê hêyê Yisu me hêv yak hîlôk hêk Yisu va.

23 Me henang lêk kapô malêing nena, “Yîning avena tem nema. Be hîtôm nôlêm otak bahem êyônjêk yêni vo nimbutak mavî be nîmô lêkmala?”

24 Êng me Yisu hê hiving yêni.

Me avîlanô bêng anông esopa yêni be ekalambu yêni thing.

25 Avî te hîmô long êng be hiwa kômbôk lêkma helom hêk hîtôm sondakbêng lauming be la-havôyi.

26 Dokta bêng anông evong vo êngêv yêni livung, metom loho mî hîtôm amî me êv vovang bêng êndêng yêni. Avî êng hêv ya valuseleng sapêng hêndêng loho, metom kômbôk êng mî hekapôk doke amî me hê bêng anông.

27 Me bôk helañô kôkôthing hethak Yisu, be ditu hîlôk avîlanô nômbêng êng kapô, be heveng Yisu yam me hêthôm ya kwak dang.

28 Yêni la hêv nena, “Ya thôm ya kwêv yom me tem ya mavî.”

29 Hêthôm yom, me ketheng oyang me lêkma hekapôk me helañô nena malêing êng lêk hetak yêni.

30 Me bôlôtom me Yisu helañô nena ya lêklokvang doho hêv yak. Êng me hik i lîlîng eva avîlanô takêng lîvông me henang nena, “Opalête hêthôm yîning kwêv?”

31 Me ya ña hîndông enang nena, “Hôyê avîlanô nômbêng iti be ekalambu ong thing be ithithiving

ong me honang ik ling nena opalête hêthôm ong vo?”

³² Metom Yisu hêyê hêwê heveng nena opalête ditu be hêthôm yêni.

³³ Me avî êng heyala nôm atu be hivutak yêni, be ditu hêkô be helowaling me hê heyala vabudum thîvô hîmô Yisu va. Me henang nôm takêng bêng ethak yêni.

³⁴ Me Yisu henang ethak yêni nena, “Yîning avena, yong hôêv iving hevong be lêk huvutak mavî. Nu lêk lem mavî. Yong kômbôk lêk hetak ong.”

³⁵ Yisu henang ambô denang me anô doho êlêm nang Jailus ya melak, Jailus me anômbêng heyangîng Islael ining melak yeng, be loho nang ethak yêni nena, “Nalum avî lêk hema yôv, be ditu notak kîdônga me dô nôngêv malêing êndêng yêni andô.”

³⁶ Metom Yisu hevong hîtôm mî helanô loho ning ambô amî be henang ethak Jailus nena, “Dô nôkô andô, nôngêv imbing yom.”

³⁷ Yisu hêndô avîlanô ni imbing yêni be ditu hiwa Pita me Jems loyang Jon yom be loho ê hiving inda.

³⁸ Loho êyô Jailus ya melak me hêyê avîlanô eleng athêng malêng be pôk bêng anông.

³⁹ Êng me hê melak kapô me henang ethak loho nena, “Môlô leng be pôk hethak leng vo ômbête? Sêik iti me hêkthôm yom me mî hema amî.”

⁴⁰ Metom loho malîk ethak yêni.

Me Yisu hêv loho vê be ele yêing be ê, me hiwa sêik êng talêmbô lo lambô, me ya ɲa hîndông lô atu yom iving yêni be ê melak kapô atu be sêik atu hêk.

⁴¹ Me hevalong avena êng bang be henang ethak ambô Hiblu nena, “Talita kôm!” (Ambô êng ya ondong nena, “Yînîng avena, ya hanang ethak ong nena numbiyô.”)

⁴² Me ketheng oyang me avena êng hiviyo be heveng. Yêni ya sondakbêng hîtôm lauming be lahavôyi. Loho yê be esong kambom.

⁴³ Me Yisu henang lêklokvang hethak loho nena, dô enang nôm êng bêng ethak avîlanô andô. Me henang nena, “Ôngêv nôm vo ninjang.”

6

Avîlanô Nasalet îpôlik ethak Yisu (Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Yisu hetak long êng me hê ya melak ondong, me ya ɲa hîndông ê hiving.

² Sabat hêyo me Yisu hê Israêl ining melak yeng me hîndông avîlanô. Me avîlanô bêng anông elanô ya ambô be îpîndik kambom be enang nena, “Ôpiti hiwa ambô lêk auk thêthôp takiti nang êsê be diti hevong nôm thamtham hethak?”

³ Ôpiti me anô helav melak yom. Yêni me Malia nakandung me Jems lo Josep me Judas lo Saimon loho ning ali bêng. Me livi îmo long iti hiving aô.” Loho nang bêng, me îpôlik ethak yêni.

⁴ Me Yisu henang ethak loho nena, “Plopet hiwa athêng bêng hêk melak yang. Metom ya melak ondong lêk ya lêkma lêk ya avîlanô, me hîtôm anô athêng mî.”

⁵ Be ditu Yisu mî hîtôm nembong nôl thamtham îmo long êng amî, me hetak bang hêyô hêk ɲa lêk kômbôk tomtom yom be ivutak mavî.

⁶ Me Yisu hesong kambom hethak loho mî êv iving yêni amî.

Yisu hêv ɲa hîndông be ê

(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

Me Yisu hê melak nenanena me hîndông avîlanô.

⁷ Me helam ya ɲa hîndông lauming be lahavôyi hethak tom me himbî loho tham hê yiyi me hêv lêklokvang lêk athêng bêng hêndêng loho vo êngêv gôk lêlêik vê. Yôv me hêv loho be ê.

⁸ Me Yisu henang ethak loho nena, “Ombalong môlô ning kôm kwanding yom. Me dô umbua nôma doho imbing hîtôm polom lêk vak be valuse-leng imbing andô.

⁹ Me ɲgik vemimkapô bokgôp yom, me dô umbua kwêv yi andô.

¹⁰ Me ôyô melak te, me ômô melak êng yom endebe otak long êng bunu bôyang.

¹¹ Me long takatu be mî iwa môlô thô amî lêk êndô endanô môlô ning ambô, me waklavông atu be otak long êng, me ɲgik limbalôm takatu be himô vemimkapô vê îndôk loho maleŋing vo niŋgik loho ning kambom thô.”

¹² Êng me Yisu ya ɲa hîndông ê lomelak lomelak be enang vo avîlanô ende kapôlônging lîlîng.

¹³ Me loho êv gôk kambom bêng anông vê lêk etak wel hethak avîlanô lêk kômbôk bêng anông be evong loho ivutak mavî.

Helot la hêv nena Yisu me Jon Anô Hithik Avîlanô

(Mat 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ King Helot Antipas helaɲô kôkôthing hethak Yisu ya ku takatu be bôk hevong vômbe nena avîlanô sapêng bôk eyala yêni katô. Doho enang nena, “Jon Anô Hithik Avîlanô ditu hiviyo lêkmala hethak lonbô be hiwa lêklokvang be hevong nôm thamtham takêng.”

¹⁵ Me vi enang nena, “Yêni me Elaija.”

Me vi enang nena, “Yêni me plopet te hîtôm plopet taksêmbôk doho.”

¹⁶ Metom Helot helaɲô ambô takêng be henang nena, “Jon, ôpatu be bôk ya handambêng lôkbudum kisi, lêk hiviyo hethak lonbô!”

¹⁷⁻¹⁸ Sêmbôk me Helot hiwa yang Pilip yanavî Helodias vanî. Be Jon henang ethak Helot nena, “Lêk huwa mamuyam yanavî vanî be ditu huvuling ambô balambung.” Êng me Helot hêv ambô hê vo embalong Jon. Me evalong yêni be evak lêku be etak hîlôk kalaondong.

¹⁹ Me Helodias hevalong la maning long hethak Jon be la hiving ingik yêni vônô, metom mî hîtôm amî

²⁰ vômbe nena Helot hêkô Jon. Yêni heyala nena Jon me anô matheng lêk anô thêthôp. Be ditu heyanging Jon mavî. Me thak helañô Jon ya ambô be hîthông nena tem nembong ômbête, metom la hiving bêng anông vo nendañô ya ambô.

²¹ Yôv me Helodias hêpôm lonđanjê te. Helot hevong nômbêng te vo langêv ya waklavông talêmbô hevathu yêni. Be helam ya ña bêngbêng takatu be thak êv yêni livung lêk ña vovak lêik ining avaka me ña bêngbêng nang Galili.

²² Loho eyang nômbô me Helodias nalavî hêyô be heloyeng be hevong Helot lêk ya ña bêngbêng sapêng maleñing mavî.

Êng me king henang ethak avena êng nena, “Lem iving ômbête be honang ik ya ling me tem yangêv êndêng ong.”

²³ Me Helot evak ambô manjeng te hiving yêni nena, “Ya hanang avanông bing dake nena honang ik ya ling hethak nômate vo yangêv êndêng ong, êng me tem yangêv yom. Me honang ethak ya vo yambak yîning pîk lêk nômkama sapêng kê îndôk lîvông be yangêv vi êndêng ong, êng me tem yambong bêng yom.”

²⁴ Yôv me avena êng hê me henang ik talêmbô ling nena, “Tem ya nang bisête?”

Me talêmbô henang nena, “Nonang nena, ‘Ya leng hiving Jon Anô Hithik Avîlanô kwandôk.’ ”

²⁵ Me avena êng hîvô hê ketheng me henang ethak king nena, “Ya leng hiving diti yom me notak Jon Anô Hithik Avîlanô kwandôk îndôk belev te be nôngêv êndêng ya.”

²⁶ Me king helaŋô ambô êng be hiwa la malêng bêng, metom la hêv ambô atu be lêk hevak hîlôk ɲa bêngbêng maleŋing. Be ditu hêndô nenang nena mî.

²⁷ Yôv me hêv ôpatu be thak hik anô vônô be hê vo nimbua Jon kwandôk be nêlêm. Ôpêng hê kalaondong me hendambêng Jon lôkbudum kisi.

²⁸ Me hetak îlôk belev te, me hiwa be hê hêv hêndêng avî voyavô atu. Me avî êng hiwa be hê hêv hêndêng talêmbô.

²⁹ Me Jon ya ɲa hîndông elanô ambô êng, me loho lêm iwa ya kôpik be ê elav hîlôk kalang valu ambuang.

Yisu hevakông avîlanô hîtôm 5,000

(Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)

³⁰ Aposol îvôlêm êyô vo Yisu hethak lonbô me enang kôkôthing ethak nôm takatu be loho vong lo îndông.

³¹ Me avîlanô bêng anông ê be êlêm be ditu Yisu lêk ya ɲa hîndông mî hîtôm injang nôm amî. Be ditu henang ethak ya ɲa hîndông nena, “Môlô yom ôlêm vo aô na long thiliv bôte vo ambua lovak.”

³² Êng me loho da yom ethak yeng te be ê long thiliv bôte.

³³ Metom avîlanô bêng anông êyê loho be eyala loho. Be ditu avîlanô nang lomelak lomelak evothong be ê êyô long êng imung yôv kîmîng Yisu lêk ya ɲa hîndông êyô heveng yam.

³⁴ Me Yisu hethak lîɲdang me hêyê avîlanô bêng anông lêk îmô hîtôm boksipsip takatu be alani

mî, be ditu lahiki hethak loho. Me hîndông loho hethak nômkama bêng anông.

³⁵ Yathîndang hêyô me ya ɲa hîndông ê hêndêng yêni me enang nena, “Lêk yathîndang me aômô long thiliv.

³⁶ Be ditu notak avîlanô takiti vo ini melak lêk long takatu be hîmô bidong, vo êngêv ining nôm vuli vo injang.”

³⁷ Metom Yisu henang nena, “Mî, môlô da ombakông loho.”

Êng me loho nang viyang nena, “Ai, avîlanô bêng anông be ditu tem aô thalo valuseleng hîtôm anô te ya vuli ayông bahevi be lahavôlô vo aôngêv nôm vuli ethak e?”

³⁸ Me Yisu henang ik loho ling nena, “Môlô ning polom vithêla hîmô? Ôngô yôvêm.”

Me loho yê yôv me êlêm enang nena, “Polom bahevi me alim ɲanam yi.”

³⁹ Êng me Yisu henang ethak ya ɲa hîndông vo enang ethak avîlanô nena îmbî i tham ini lundum lundum be îndôk îmô long kwang momalu.

⁴⁰ Me loho ik i tham hê lundum lundum be hîtôm 100 îmô dum te me dum yang me hîtôm 50, îmô bêng lundum lundum.

⁴¹ Me Yisu hiwa polom bahevi hiving alim yi atu me hêyê leng be hêv la mavî. Yôv me hekav polom êng li be hêv hêndêng ya ɲa hîndông vo îmbî tham êndêng avîlanô takatu be îmô. Me hevong bêng ethak alim yi atu hiving.

⁴² Me avîlanô sapêng eyang be lenjîvînyak.

⁴³ Me polom lêk alim wata vi atu be hîmô denang me ya na hîndông ithup îlôk vak tham lauming be lahavôyi.

⁴⁴ Me anô takatu be eyang nôm êng me loho hîtôm 5,000.

*Yisu heveng kasik bomang viling
(Mat 14:22-33; Jon 6:16-21)*

⁴⁵ Yôvêm me Yisu henang ethak ya na hîndông nena ethak yeng be imung bini Betsaida. Me yêni da hîmô vo nêngêv avîlanô bini êm.

⁴⁶ Hêv avîlanô be ê, yôv me hethak dum te be hê vo neteng mek.

⁴⁷ Bîlîvông êng me yeng atu lêk Yisu ya na hîndông îmô kasik bomang lîvông bing, me Yisu da hîmô dum denang.

⁴⁸ Me Yisu hêyê lovak iyuv bêng be hemo-long yeng long hele hê ethak lonbô. Me loho lêklokvang vo ivôsing yeng. Bidong tem neyang wakbêng me Yisu heveng kasik viling be hê hêndêng loho. Be hevong vo nêngêv loho lîthîng,

⁴⁹⁻⁵⁰ metom ya na hîndông êyê yêni heveng kasik viling be esong nena anô dôhô te ma. Be loho sapêng êyê yêni be êkô kambom be embolomba be eleng.

Ketheng oyang me Yisu henang ethak loho nena, "Dô môlô kô andô me ômô yaô! Ya yom diti!"

⁵¹ Me hethak hivutak hîmô yeng hiving loho me lovak bêng êng hema. Êng me loho song kambom be ining auk ethak be hîlôk mayaliv.

⁵² Vômbe nena ining auk me thekthek denang be mî eyala polom atu be Yisu heyali ya ondong amî.

*Yisu hevong avîlanô lêk kômbôk mavî hîlôk
Genesalet*

(Mat 14:34-36; Jon 6:22-25)

⁵³ Loho ê ethak lîndang viyang vulu nang Gene-salet be êthô yeng hîmô.

⁵⁴ Me etak yeng be îlôk bîng me avîlanô êyê Yisu be eyala yêni bôlôtom.

⁵⁵ Be ditu evothong eveng long nômbêng êng sapêng be iwa na lêk kômbôk îlôk yêm be ê long atu elanô nena Yisu tem nîmô.

⁵⁶ Long nômbêng atu be yêni hê, melak lônng yaônena lêk melak lônng bêngbêng, me avîlanô iwa na lêk kômbôk be ê êndô loho hêk long ethak tom hîlôk. Me epetenak yêni lêk kapôlông malêing vo êthôm yêni da mena ya kwêv dêim ya dang yom. Me na takatu be êthôm me sapêng ivutak mavî.

7

*Yisu henang ethak nôm takatu be tem nembong
anô lîlêik*

(Mat 15:1-20)

¹ Me Palisi lêk kîdônga ambô balambung doho êlêm nang Jelusalem be ekalambu Yisu thing.

² Me loho yê Yisu ya na hîndông doho eyang nôm lêk bahenjing “lîlêik” me mî îvôkîng bahenjing hîtôm Palisi ning ambô manjeng henang amî.

³ (Palisi lêk avîlanô Islael thak esopa limi ning ambô manjeng be ditu thak îvôkîng bahenjing

hîtôm kombom atu be limi thak evong. Esopa bêng me hîtôm injang nô, me mî îvôking bahening amî me mî hîtôm injang nô amî.

⁴ Lêk ê maket be îvôlêm me mî îvôking bahening amî, êng me mî hîtôm injang nô amî. Loho thak esopa limi ning bôk le long be îvôking keyek lêk wîng be belev, me esopa kombom lomaloma hîtôm ining ambô manjeng henang.)

⁵ Êng me Palisi lêk kîdônga ambô balambung enang ethak Yisu nena, “Bisête be yong ña hôngông eyang nô lêk bahening lêlêik me mî esopa bumalô loho ning ambô manjeng amî?”

⁶ Me Yisu henang ethak loho nena, “Plopet Aisaia bôk hekavu ambô plopet hethak môlô ña takatu be onang ambô mavî metom ovong kambom lomaloma bêng anông,
“ ‘Avîlanô lêk iti êv yîning athêng ling hethak viejing ambôlêk yom.

Metom kapôlônging me hêk dêimbô vo ya.

⁷ Me thak enang loho da ning ambô manjeng yom be evatek nena,

“Diti me Wapômbêng ya ambô.”

Be ditu loho thak êv yeng oyang ethak ya.’

Aisaia 29:13

⁸ Môlô valong ña pîk ining ambô manjeng long me otak Wapômbêng ya ambô balambung.”

⁹ Me Yisu henang ethak loho nena, “Môlô tak Wapômbêng ya ambô balambung hêk dang me osopa môlô da ning ambô manjeng.

¹⁰ Hîtôm Moses bôk henang nena, ‘Nondovak lemambô lo lemtambô’ me ‘Ôpatu be hethang

lambô lo talêmbô hethak ambô kambom, êng me ingik ôpêng vônô.'

¹¹ Metom thak môlô nang nena, anô te henang ethak lambô mena talêmbô ma nena, 'Yîning nômkama takatu be hîmô vo yangêv mamu livung ethak, êng me bôk ya hanang nena tem yangêv êndêng Wapômbêng îtôm da. Be ditu mî hîtôm yangêv mamu livung amî.'

¹² Êng me omba long thing vo dô nêngêv talêmbô lo lambô livung andô.

¹³ Môlô thak osopa limbumi ning ambô manjeng yom me ôêv dômîm lîlîng hêndêng Wapômbêng ya ambô. Be ovong kombom lomalama hiving bêng yom."

¹⁴ Me Yisu helam avîlanô nômbêng atu hêlêm hêndêng yêni hethak lonbô me henang nena, "Môlô sapêng ondanô ambô atu be tem ya nang me lemim êngêv katô.

¹⁵⁻¹⁶ Nôm eyang mî hîtôm nembong be anô te tem nimbutak lêlêik amî. Mî. Nôm takatu be hîmô anô kapô be hele yêing, ditu hevong be anô hivutak lêlêik."*

¹⁷ Yisu hetak avîlanô nômbêng atu me hê melak kapô. Êng me ya ña hîndông enang ik yêni ling hethak ambô dôhông atu be henang.

¹⁸ Me Yisu henang nena, "Môlô thông paling iving e? Ondanô katô! Nôm takatu be eyang, mî hîtôm nembong be anô imbutak lêlêik injêk Wapômbêng mandaluk amî.

7:15-16 7:15-16 Ap 10:14-15 * **7:15-16 7:15-16** Ña lêkauk vi enang nena ambô takatu be Mak hekavu me doho hêk denang. Ambô êng me bêngiti: Ong anô lêk lîndong me nondanô ambô iti.

19 Nôm takêng mî hîlôk anô kapô be hivuling ining auk amî. Mî, hê heva anô lenjinthoham yôvêm me hele yêing be hê." (Yisu henang bêng vo hik thô nena nôm eyang sapêng me mavî yom.)

20 Me Yisu henang nena, "Nôm takatu be hîmô anô kapô be hele yêing, ditu hevong be anô ivutak lêlêik hêk Wapômbêng mandaluk.

21 Nôm takatu be hîmô anô kapô be hele yêing me bênjiti: auk kambom lêk evong sek mayaliv lêk vanî lêk ik anô vônô lêk evong sek hiving anô yang yanavî lêk

22 malenjing dantang me lenjing êv auk kambom hethak anô vi, me evong kambom hethak anô yang me mî moma amî, lêk evong athek ethak anô yang ya nômkama, me enang ambô yôhîng ethak anô yang lêk êmbôi be êv ining athêng ling be evong nômkama hîtôm ɲa molo.

23 Nôm kambom takêng ditu hîmô anô kapô be hele yêing be hevong ôpêng hivutak lêlêik."

*Avî Ponisia te hêv iving Yisu
(Mat 15:21-28)*

24 Me Yisu hetak long êng be hê heveng long takatu be hêk bidong Taia. Be hê melak te kapô me hêndô avîlanô eyala nena yêni lêk hîmô long êng. Metom mî hîtôm nimbung i vo avîlanô amî.

25 Me avî te atu be gôk lêlêik hîmô hiving nalavî helanô nena Yisu lêk hêyô long êng. Êng me hê ketheng me heya vabudum thîvô hîmô Yisu mandaluk.

26 Yêni me avî Glik te be talêmbô hevathu hêk Ponisia hîmô Sîlia kapô. Be hepetenak Yisu lêk

kapô malêing vo nêngêv gôk kambom atu be hîmô hiving nalavî vê.

²⁷ Me Yisu henang nena, “Aôngêv nôm êndêng sêiknena be injang yôvêm. Me mî mavî vo aô kaliv sêiknena ning nôm êndêng avung amî.”

²⁸ Metom avî êng henang nena, “Anômbêng, êng me avanông. Metom avung thak ithup sêiknena ning nôm pômôp atu be hêv yak hîlôk balê vimb-ing be eyang.”

²⁹ Êng me Yisu henang nena, “Ambô atu be honang me mavî be ditu numbunnu. Gôk kambom êng lêk hetak nalum avî yôv.”

³⁰ Me avî êng hê hêyô ya melak me hêyê nena gôk kambom lêk hetak nalavî be hêk ya yêm.

Yisu hevong anô liɳdong lêk ambôlêk putup te mavî

³¹ Me Yisu hetak Taia ning long me hesopa Saidon hivup hîlôk be hê hêyô Dekapolis ining long, yôvêm me hîvô hê kasîk bomang nang Galili.

³² Êng me doho iwa anô liɳdong lêk ambôlêk putup te be êlêm êyô vo Yisu be epetenak yêni lêk kapôlônging malêing vo netak bang êyônjêk ôpêng.

³³ Êng me Yisu hiwa ôpêng be hê dêim doke vo avîlanô me hethong banɳduk hîlôk ôpêng liɳdong kapô. Yôvêm me hîsuvapôk ethak bang me hêthôm ôpêng diɳang.

³⁴ Me hêyê leng be hêvôv auk me henang ethak ôpêng hethak ambô Hiblu nena, “Epata!” (Ya ondong nena nupuak.)

³⁵ Êng me ôpêng liɳdong hikê me ambôlêk heyakê be henang ambô hêlêm yêing.

³⁶ Me Yisu henang nena, “Dô môlô nang bêng ethak avîlanô andô.” Henang bêng lômbôlông metom avîlanô mî bonong amî me enang bêng hê be hê.

³⁷ Me avîlanô esong kambom be enang nena, “Yêni hevong nômkama sapêng mavî anông. Hevong ña lîndong putup elanô ambô me ña ambôlêk putup enang ambô hêlêm yêing.”

8

Yisu hevakông avîlanô hîtôm 4,000

(Mat 15:32-39)

¹ Wak te me avîlanô bêng anông êlêm ethak tom hethak lonbô. Me loho nôm mî vo injang. Êng me Yisu helam ya ña hîndông êlêm me henang ethak loho nena,

² “Ya leng ik ya hethak avîlanô nômbêng iti. Loho bôk îmô hiving ya hîtôm wak lô be loho ning nôm lêk itup.

³ Doho lêm nang long dêimbô be ditu ya hêv loho be ê oyang, me tem malenjing endeyang be êngêv yak îndôk lonðanlê.”

⁴ Me ya ña hîndông enang nena, “Long iti me long thiliv me avîlanô bêng anông. Be anga aômbua polom nang êsê be aôngêv êndêng loho?”

⁵ Me Yisu henang ik loho ling nena, “Môlô ning polom vithêla tu be hîmô?”

Me enang nena, “Bahevi be lahavôyi.”

⁶ Me Yisu henang ethak avîlanô nômbêng atu nena îndôk îmô bing. Me hiwa polom bahevi be lahavôyi atu me henang la mavî hêndêng

Wapômbêng. Me hekavli be hêv hêndêng ya ña hîndông vo embani tham êndêng avîlanô nômbêng atu be îmô.

⁷ Me ining alim ñanam nenanena doho hîmô hiving. Hêv la mavî hethak yôvêm me hêv hêndêng ya ña hîndông vo embani tham êndêng avîlanô imbing.

⁸ Me avîlanô nômbêng êng eyang be lenjîvinyak. Me ya ña hîndông ithup nôm wata hîlôk vak tham bahevi be lahavôyi.

⁹ Avîlanô takêng me hîtôm 4,000. Yôv me Yisu hêv loho sapêng be ê.

¹⁰ Me yêni hethak yeng iving ya ña hîndông be ê Dalmanuta ning long.

Palisi lenjing iving injê lavuning te

(Mat 16:1-4)

¹¹ Me Palisi êyô me enang ik Yisu ling lêklokvang nena, “Nombong lavuning te vo ningik thô nena yong lêklokvang me hêlêm nang Wapômbêng mesa mî?” Loho nang bêng vo eyek yêni yom.

¹² Êng me Yisu kapô malêing be hêvôv auk me henang nena, “Hevong bisê be avîlanô bôlôti lenjing iving yambong lavuning te? Ya hanang avanông ethak môlô nena tem mî yambong lavuning te vo loho injê amî, mî anông.”

¹³ Yôv me Yisu hetak loho me hethak yeng hethak lonbô be hê kasik bomang viyang vulu.

Ambô dôhô hethak Helot lêk Palisi ining yis

(Mat 16:5-12)

¹⁴ Yisu ya ɲa hîndông lenjipaling be mî iwa polom doho be ethak yeng amî me iwa polom tom yom.

¹⁵ Me Yisu henang lêklokvang hethak loho nena, “Oyanging am ethak Helot lêk Palisi ining yis.”*

¹⁶ Me ya ɲa hîndông enang hethak i nena, “Betha henang ethak aô polom mî ma.”

¹⁷ Metom yêni heyala loho ning ambô atu enang be henang ik loho ling nena, “Môlô nang ethak mî uwa polom amî vo? Môlô thông paling be lêk mî oyala amî denang e? Be môlô ning auk me thekthek e?”

¹⁸ Môlô ɲa lêk malemim metom mî ôyê tak amî vômbe? Me môlô ɲa lêk lîndong metom thak mî olanô ambô amî vômbe? Môlô mî lemim êngêv nôm atu be bôk ya havong amî mesa?

¹⁹ Ya hakav polom bahevi vo avîlanô hîtôm 5,000, me uthup polom wata hîlôk vak tham vithêla?”

Me loho nang viyang nena, “Lauming be lahavôyi.”

²⁰ “Me ya hakav polom bahevi be lahavôyi vo avîlanô hîtôm 4,000, me uthup polom wata hîlôk vak tham vithêla?”

Me enang viyang nena, “Bahevi be lahavôyi.”

²¹ Yôv me Yisu henang ethak loho nena, “Bisête be mî oyala doke amî?”

Yisu hevong anô mandaluk pusip te mavî hîlôk Betsaida

8:15 8:15 Luk 12:1 * **8:15 8:15** Yis me nôm atu be hevong polom hithing bêng. **8:17 8:17** Mak 6:52 **8:19 8:19** Mak 6:41-44

²² Me loho ê êyô Betsaida me avîlanô doho iwa anô mandaluk pusip te hêyô me epetenak yêni lêklokwang vo nêthôm ôpêng.

²³ Me Yisu hevalong anô mandaluk pusip atu hîmô bang me hendandi be thêi tak melak lônġ êng me ê dêim doke. Me Yisu hîsuvapôk hethak ôpêng mandaluk luvi be hetak bang hêyô hêk ôpêng. Me henang nena, “Hôyê nômate mesa mî?”

²⁴ Me ôpêng hêv mandaluk ling me henang nena, “Ya hayê avîlanô doho, metom loho hîtôm alokwang hê be hêlêm.”

²⁵ Êng me Yisu hetak bang hêyô hêk ôpêng mandaluk hethak lonġbô. Me ôpêng mandaluk hipuak be hivutak mavî me hêyê nômkama sapêng hêlêm yêing.

²⁶ Me Yisu henang nena, “Nu yong melak metom dô nu melak lônġ andô.”

*Pita henang nena Yisu me Mesaya
(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)*

²⁷ Me Yisu lêk ya ŋa hîndông etak long êng me ivup ethak melak nenanena takatu be hîmô bidong Sisalia Pilipai. Eveng lonġdanġlê denang me henang ik ya ŋa hîndông ling nena, “Avîlanô thak elam ya nena opalête?”

²⁸ Me loho nang viyang nena, “Doho thak enang nena ong me Jon Anô Hithik Avîlanô me doho enang nena ong me Elaija me doho enang nena ong me plopet bô te.”

²⁹ Metom Yisu henang ik loho ling nena, “Me môlô da olam ya nena opalête?”

Êng me Pita henang bêng nena, “Ong me Mesaya*.”

³⁰ Me Yisu henang lêklokvang vo dô enang ya kôkôthing êng bêng ethak avîlanô andô.

Yisu henang nena tem nema

(Mat 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Yôv me Yisu hîndông loho be henang nena, “Anô Ya Nakandung atu tem nesopa Wapômbêng ya la hiving be tem nimbua vovang bêng anông. Me avaka lêk ɲa bêngbêng îmbôk da lêk kîdônga ambô balambung tem ende dôming lîlîng êndêng yêni be ingik yêni vônô. Me hîtôm wak lô me tem nimbiyô ethak loɲbô.”

³² Yisu henang ambô takêng bêng ethak loho, êng me Pita hiwa yêni be hê dêim doke me hethang yêni be henang nena, “Dô nonang bêng andô.”

³³ Metom Yisu hik i lîlîng be hêyê ya ɲa hîndông vi me hethang Pita nena, “Sakdang, numba ya dô! Hosopa anô ning auk yom me mî hosopa Wapômbêng ya auk amî.”

³⁴ Yôv me Yisu helam avîlanô nômbêng atu be êlêm iving ya ɲa hîndông me henang nena, “Anô te hevong vo nesopa ya, êng me nende dô lîlîng êndêng yêni da me nimbua ya alovalasing be nesopa ya.

³⁵ Vômbê nena ôpatu be la hêv ya lêkmala pîk bêng anông, êng me ya lêkmala êng tem nêngêv yak. Metom ôpatu be hetak ya lêkmala be hesopa

* **8:29 8:29** Mesaya ya ondong nena ôpatu be Wapômbêng hêv vo nêngêv ya avîlanô livung. **8:30 8:30** Mak 9:9 **8:34 8:34** Mat 10:38-39; Luk 14:27

ya lèk yîning Ambô Mavî, ôpêng tem nembalong ya lêkmala long.

³⁶ Anô te hiwa nômkama pîk sapêng metom mî hesopa Wapômbêng ya ambô amî be ya lêkmala hêv yak, aliêng tem nêngêv yêni livung bisê?

³⁷ Me anô te hîtôm nêngêv nômate êndêng Wapômbêng vo nimbua ya lêkmala ethak lonjô mesa? Mî anông!

³⁸ Avîlanô bôlôti me thak evong kombom kambom lomalama be êndô Wapômbêng. Bêng be avîlanô bôlôti te moma vo ya lèk yîning ambô, me êndêng wakma atu be Anô Ya Nakandung hêlêm iving Lambô ya danda lêkmanjing lèk ya anjêla matheng, me yêni tem moma vo ôpêng bêng yom.”

9

¹ Me Yisu henang ethak loho nena, “Ya hanang avanông ethak môlô nena Wapômbêng ya lêklinyak bêng te nêlêm imbing ya lêklokvang bêng. Be môlô vi atu be ova long iti tem ômô lêkmala denang, me tem ôngô nôm êng imbing.”

*Yisu liŋkôpik hivutak yaŋda
(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)*

² Wak bahevi be lahavôtom hele be hê me Yisu hiwa Pita lo Jems me Jon iving yêni be ethak dum dêim te be ê îmo daluk. Êng me Yisu liŋkôpik hivutak yaŋda heva loho malejing.

³ Me ya kwêv hivutak thapuk anông be anô pîk te mî hîtôm nîmbôking ya kwêv be nimbutak thapuk bêng amî.

⁴ Me Elaija lo Moses êyô be enang ambô hiving Yisu be loho yê.

⁵ Me Pita henang ethak Yisu nena, “Kîdôngga, mavî anông vo lêk aômô long iti. Tem yoôndav melak lêkkôpik lokwanlô, te vo ong me te vo Moses me te vo Elaija.”

⁶ (Loho êkô kambom be îthông ambô enang paling be ditu Pita henang bêng.)

⁷ Me mavông te hêyô be heva loho thing, me ambô te hêlêm nang mavông êng kapô nena, “Ôpiti me yîning Wakna atu be ya leng hiving anông. Be ondanô ya ambô!”

⁸ Me ketheng oyang me loho yê hêwê heveng me êyê Yisu yom heva me anô te mî heva hiving yêni amî.

⁹ Yôvêm me etak dum êng me îlôk ele ê me Yisu henang lêklokvang nena dô enang nôm atu be êyê bêng hethak avîlanô andô endebe Anô Ya Nakandung atu nema be nimbiyô injêk nâma ethak lonbô êm.

¹⁰ Be ditu loho ivung ambô êng hêk loho da me mî enang bêng amî, metom ithupav hê be hêlêm mayaliv nena “nema lêk nimbiyô injêk nâma” ya ondong bisête?

¹¹ Me loho nang ik Yisu ling nena, “Bisête be kîdôngga ambô balambung enang nena Elaija tem nimung be nêlêm yôv kîmîng Mesaya?”

¹²⁻¹³ Êng me Yisu henang nena, “Avanông! Elaija tem nimung vo nembong nômkama sapêng imbutak mavî ethak lonbô. Metom ya hanang ethak

môlô nena Elaija bôk hêlêm yôv. Metom avîlanô esopa ining lejing iving yom be evong kambom lomaloma hethak yêni hîtôm Wapômbêng ya kapua bôk henang ethak yêni. Metom bisête be Wapômbêng ya kapua henang nena Anô Ya Nakandung atu tem nimbua vovang bêng lêk ende dômîng lîlîng êndêng yêni?"

*Yisu hêv gôk kambom vê hêk wakna te
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Yisu loho êyô vo ya ña hîndông vi me êyê avîlanô bêng anông lêk ethak tom. Me kîdônga ambô balambung lêk ya ña hîndông vi atu be îmô enang ambô be îkôki hethak.

¹⁵ Me avîlanô nômbêng êng êyê Yisu, me ketheng oyang me loho îpîndîk kambom me evothong ê me iwa yêni thô.

¹⁶ Me Yisu henang ik loho ling nena, "Môlô kôk am hethak ômbête?"

¹⁷ Me anô te hîmô avîlanô nômbêng êng lîvông be henang nena, "Kîdônga, gôk te hevalong yîning wakna ambôlêk long be mî hîtôm nenang ambô amî. Be diti ya hauwa hêlêm vo ong.

¹⁸ Gôk kambom êng thak hîlônîng yêni be hîmbî yêni hîlôk pîk be ambôlêk apôk thapuk hele yêing me hethang ambôlêk ondong long me ling himuvîng be thocho. Ya hanang vo yong ña hîndông êngêv gôk kambom êng vê metom loho mî hîtôm amî."

¹⁹ Me Yisu henang viyang nena, "Môlô me avîlanô mî ôêv iving amî! Wak vîthê tem ya mô imbing môlô be yambua môlô ning malêing imbing môlô? Umbua wakna êng êlêm."

20 Êng me iwa wakna atu hê vo Yisu. Gôk atu hêyê Yisu, me hîlônîng wakna êng kambom be hêv yak hîlôk pîk be hevali hêk me ambôlêk thôk hêv yak.

21 Me Yisu henang ik lambô ling nena, “Gôk kambom hivuling yêni hêndêng angête?”

Me lambô henang nena, “Sêmbôk be yêni yaôna denang.

22 Me gôk êng hîmbî yêni hîlôk amela lêk ñanam lômbôlông vo ñingik yêni vônô metom mî. Bêng be ong hîtôm, me nombong be gôk kambom êng etak yîning wakna, êng me lem hik ong ethak yêi be hôêv yêi livung.”

23 Me Yisu henang nena, “Bisête be honang nena, ‘ong hîtôm’? Wapômbêng hîtôm nembong nômkama sapêng vo ña takatu be êv iving yêni.”

24 Me ketheng oyang me wakna êng lambô helam nena, “Ya hêv iving be nombong vo yîning auk atu be mî ya hêv iving amî nêngêv ya ling vo yangêv imbing!”

25 Me Yisu hêyê nena avîlanô êvôv i ketheng ethak tom, êng me hethang gôk lêlêik atu be henang nena, “Ong gôk ambôlêk lêk lindong putup, ya hanang ethak ong nena notak wakna ti be nu me dô nômbôlêm ethak lonbô andô.”

26 Me gôk kambom êng heleng be hesanjyak me hîlônîng wakna êng kambom me hele yêing be hê. Me wakna êng hêk nang anô hema be avîlanô enang nena, “Lêk hema.”

27 Metom Yisu hevalong bang vi me hendandi be hiviyo heva.

28 Yôv me Yisu lêk ya ɲa hîndông yom îmo melak kapô me loho nang ik yêni ling nena, “Bisête be mî hîtôm yoôngêv gôk kambom êng vê amî?”

29 Me Yisu henang viyang hethak loho nena, “Mek yom hîtôm tem nêngêv gôk kambom yalinbêng vê.”

Yisu henang bôlôyang hethak ya nema

(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

30 Me loho tak long êng be ivutak êyô Galili. Me Yisu hêndô avîlanô endanô nena lêk loho mô long êng

31 vômbe nena hîndông ya ɲa hîndông. Me Yisu henang ethak loho nena, “Tem enang Anô Ya Nakandung atu êng bêng be etak îndôk avîlanô bahenjing. Be tem ingik yêni vônô, me hîtôm wak lô me tem nimbiyô ethak lonbô.”

32 Metom loho îthông ambô êng ya ondong paling, be loho kô enang ingik yêni ling.

Opalête anô mung?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Me Yisu loho ê êyô Kapenaom me îmo melak kapô te. Me Yisu henang ik loho ling nena, “Môlô kôk am hethak ômbête heveng lonɲanlê hêlêm?”

34 Metom loho yala nena ikôki hethak loho ali alête me anô mung vo Yisu ya ɲa hîndông vi be ditu loho bonong.

35 Me Yisu hîlôk hîmô me helam ya ɲa hîndông lauming be lahavôyi takatu be êlêm. Me henang nena, “Lem iving numbutak anô mung, êng me

notaving ong endeni endebe numbutak yaônalêk me numbutak îtôm avîlanô sapêng ining anô ku oyang.”

³⁶ Me hiwa sêik nate be hîtîng eva loho livông. Me hevalong eva me henang ethak loho nena,

³⁷ “Ôpatu hiwa sêik yaôna te bênjiti thô hethak yîning athêng, êng me hîtôm hiwa ya thô. Me ôpatu be hiwa ya thô, me hîtôm hiwa ôpatu be hêv ya be ya halêm thô hiving.”

Ôpatu be hevong ku hiving aô me dô omba yêni long thing andô

(Luk 9:49-50)

³⁸ Me Jon henang ethak Yisu nena, “Kîdôngga, yoô yê anô te hêv gôk kambom vê hethak yong athêng. Metom yêni me mî aô te amî, be yoô nang vo netak ku êng.”

³⁹ Metom Yisu henang nena, “Dô! Mî omba yêni thing andô. Ôpatu be hevong nôm thamtham hethak yîning athêng me heveng yam me tem mî nenang ambô kambom ketheng ethak ya amî,

⁴⁰ vômbe nena ôpatu be mî hîpôlik ethak aô amî, ôpêng me aô te.

⁴¹ Ya hanang avanông ethak môlô nena anô te hêyê nena môlô me Mesaya ya avîlanô be hêv nânam keyek te hêndêng môlô hethak yîning athêng, ôpêng ya ku tem mî hîtôm nêngêv yak amî me tem nimbua ya vuli mavî.

Dô numbuling anô yang ya hêv hiving andô
(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² “Me anô te hevong be yîning sêik atu be hêv iving ya te hêv yak, êng me heveng yam me ôpêng ya vovang me tem bêng anông vo vovang yang atu be êthôkêng valu malêing bêng te hethak lôkbudum be îmbî yêni hîlôk mamik kapô vo nema.

⁴³⁻⁴⁴ Me bahem hêvôv ong be hovong kambom, êng me nondambêng kisi be nôngêv vê vo dô nombong kambom ethak lonbô andô! Bahem vi yom me mavî vo nu melak leng. Me kambom vo baheng luvi hîmô me tem nu long amela hethang hîmô hîtôm wak nômbêng iti sapêng.*

⁴⁵⁻⁴⁶ Me vem hêvôv ong be hovong kambom, êng me nondambêng kisi be nôngêv vê vo dô nombong kambom ethak lonbô andô! Vem vi yom me mavî vo nu melak leng. Me kambom vo vem luvi hîmô me tem nu long amela hethang hîmô hîtôm wak nômbêng iti sapêng.

⁴⁷ Me malemdaluk hêvôv ong be hovong kambom, êng me nosapu vê. Malemdaluk vi yom me mavî vo nu Wapômbêng ya lêklinyak bêng kapô. Me kambom vo malemdaluk luvi hîmô me tem nu long amela hethang hîmô hîtôm wak nômbêng iti sapêng. Be ditu malêing bêng anông.

⁴⁸ ‘Long êng me tem matamuak injang anô lejving kôpik îtôm wak nômbêng iti sapêng, me amela tem nethang anô wak nômbêng iti.’

⁴⁹ Amela tem nethang avîlanô sapêng îtôm

9:43-44 9:43-44 Mat 5:30 * **9:43-44 9:43-44** Nə ləkauk vi enang nena ambô takatu be Mak hekavu me doho hêk denang. Ambô êng me bêngiti: Long êng me tem matamuak injang anô lejving kôpik îtôm wak nômbêng iti sapêng, me amela tem nethang anô wak nômbêng iti. **9:47 9:47** Mat 5:29 **9:48 9:48** Ais 66:24

mamik thak etak hîlôk nôm vo îmo mambung îmo Wapômbêng mandaluk.

⁵⁰ “Mamik me nôm mavî, metom ya maning hêv yak, me opalê hîtôm nembong be nimbutak maning ethak lonbô? Bêng be ômo yôhok îtôm mamik vathing mavî imbing amda bêng yom.”

10

Yisu da me polom lêkmala

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Me Yisu hetak long êng be hê heveng Judia lèk nanam Yelodan viyang vulu. Me avîlanô bêng anông êlêm ethak lonbô. Me hesopa ya bôk le long be hîndông loho.

² Me Palisi doho êlêm me evong vo embatek Yisu be enang ik yêni ling nena, “Ambô balambung henang bisête? Anô te hîtôm nêngêv yanavî vê mesa mî?”

³ Me Yisu henang viyang nena, “Moses bôk henang bisê?”

⁴ Me loho nang nena, “Moses hîlôk nena anô te hevong vo nêngêv yanavî vê êng me nekavu kapua te be netak îndôk yanavî bang vo nêngêv yêni vê.”

⁵ Yôv me Yisu henang nena, “Môlô na lindong kôtông kambom be ditu Moses hekavu balambung iti be hêv hêndêng môlô.

⁶ Metom ‘sêmbôk be mung anông atu be Wapômbêng hepesang avîlanô me hepesang anô be avî.

⁷ Be ditu Wapômbêng bôk henang yôv nena, “Anô tem netak lambô lo talêmbô be nîmô imbing yanavî

⁸ vo thêi imbutak îtôm kôpik tom yom.” ‘ Thêi me mî yi hethak lonbô amî me lêk ivutak îtôm tom yom.

⁹ Bêng be nôm atu be Wapômbêng bôk hepatôk long hethak tom, me anô te mî hîtôm nepole vê amî.”

¹⁰ Yôvêm me Yisu lêk ya ña hîndông îmô melak kapô hethak lonbô, me ya ña hîndông enang ik yêni ling hethak ambô atu.

¹¹ Me Yisu henang ethak loho nena, “Anô te hêndô yanavî be hiwa avî yang, êng me hevong sek be hivuling yanavî bôô.

¹² Me avî te hêndô yamalô be hiwa anô yang, êng me hevong sek bêng yom be hivuling yamalô bôô.”

*Yisu hêv mek hethak sêiknena
(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Me avîlanô iwa sêiknena be ê hêndêng Yisu vo netak bang êyônjêk loho. Metom ya ña hîndông ethang avîlanô takêng.

¹⁴ Yisu hêyê nôm êng, me la maning be henang ethak ya ña hîndông nena, “Otak sêiknena vo loho lêm êndêng ya me dô omba long thing andô, vômbe nena avîlanô takatu be athêng mî me hîtôm sêiknena takiti be Wapômbêng ya lêklinyak bêng me loho ning.

¹⁵ Ya hanang avanông ethak môlô nena, opalê atu be mî hiwa Wapômbêng ya lêklinyak

neyanging avîlanô amî hîtôm sêiknena takiti, ôpêng mî hîtôm nîmô Wapômbêng ya lêklinyak bêng vimbing amî. Mî anông.”

¹⁶ Me Yisu hevalong sêiknena be hetak bang hêyô hêk loho me hêv mek hethak loho.

Anô lêk nômkama bêng te henang ambô hiving Yisu

(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)

¹⁷ Me Yisu hiviyô be hê me anô te hevothong be hê hêndêng yêni, me heya vabudum thîvô hîmô va be henang nena, “Kîdônga mavî, tem yambong kombom mavî alêla vo yambua lêkmala îtôm wak nômbêng iti sapêng?”

¹⁸ Me Yisu henang viyang nena, “Holam ya nena mavî vo? Anô te mî mavî amî me Wapômbêng yom ditu mavî.

¹⁹ Ambô balambung me bôk hoyala yôv: ‘Dô nunjik anô vônô andô. Me dô nombong sek imbing anô yang yanavî andô. Me dô nombong vanî andô. Me dô nonang ambô yôhîng ethak anô vi be nombong ambô vo loho andô. Me dô nonang ambô yôhîng vo numbua anô yang ya nômkama andô. Me nondovak lemambô lo lemtambô ning ambô.’ ”

²⁰ Me ôpêng henang nena, “Kîdônga, ya yaôna denang hele be hêyô lêk ya anômbêng me thak ya hasopa ambô balambung takêng sapêng.”

²¹ Me Yisu hêyê ôpêng be la hiving yêni be henang nena, “Mavî anông, metom ong nômate mî denang. Nu me nôngêv yong nômkama sapêng vo avîlanô êngêv vuli, me numbua valuseleng êng

sapêng be nôngêv êndêng avîlanô siv. Hovong bêng, me yong nômkama mavî lomaloma tem nîmô melak leng. Me nôlêm osopa ya.”

²² Yêni me anô lêk nômkama bêng anông. Be ditu helañô ambô êng, me hikum be hê lêk la malêing bêng.

²³ Me Yisu hêyê hêwê heveng me henang ethak ya ña hîndông nena, “Malêing bêng vo ña lêk nômkama bêng êngêv i êndêng Wapômbêng be îmô ya lêklinyak bêng vimbing.”

²⁴ Yisu ya ña hîndông elañô be esong kambom. Me Yisu henang ethak loho hethak loñbô nena, “Yîning sêiknena, malêing bêng vo avîlanô takêng êngêv i êndêng Wapômbêng be îmô ya lêklinyak bêng vimbing!”

²⁵ Me mî malêing bêng vo bok kamel imbutak êyô lôvîk indi thôp ya ambuang bini amî, metom malêing bêng vo anô lêk nômkama bêng te vo nêngêv i êndêng Wapômbêng be nîmô ya lêklinyak bêng vimbing.”

²⁶ Me Yisu ya ña hîndông esong kambom anông be enang hethak loho da nena, “Bêng be opalê hîtôm nimbua lêkmala wak nômbêng iti sapêng?”

²⁷ Me Yisu hêyê loho kôlîlîng be henang nena, “Anô te mî hîtôm nêngêv inda livung amî, me Wapômbêng yom hîtôm nêngêv yêni livung. Be ditu Wapômbêng yom hîtôm nembong nômkama sapêng.”

²⁸ Me Pita henang ethak Yisu nena, “Bôk yoôtak yoô ning nômkama sapêng me alêm vo asopa ong!”

²⁹ Me Yisu henang nena, “Ya hanang avanông ethak môlô, anô te la hêv ya lêk yîning Ambô Mavî

be hetak ya melak lêk viyanji me livi lêk talôvi lo lami me nali lêk ya pîk,

³⁰ êng me Wapômbêng tem nêngêv bêng anông êndêng inda îtôm 100 nêyômô yêni ya long imbing. Ôpêng hîmô pîk denang, me tem nimbua nômkama takiti bêng anông: melak lêk viyanji me livi lêk talôvi me nali lêk pîk me avîlanô vi tem imbulung yêni imbing. Me heveng yam me tem nîmô lêkmala îtôm wak nômbêng iti sapêng.

³¹ Metom ña lêk athêng bêng anông, tem imbutak ña athêng mî. Me ña athêng mî bêng anông, tem imbutak ña lêk athêng bêng.”

*Yisu henang ethak ya ñama bôlô ali lô
(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² Loho veng be ê daku Jerusalem me Yisu himung be hê. Me ya ña hîndông êyê be esong kambom me avîlanô takatu be eveng yam êkô hiving. Me Yisu henang ethak ya ña hîndông lauming be lahavôyi takatu ethak lonbô vo etak avîlanô be êlêm yôvêm me henang ethak nôm takatu be tem nêpôm yêni.

³³ “Ondañ. Aô yô Jerusalem me tem enang Anô Ya Nakandung atu bêng be êngêv yêni êndêng ña bêngbêng îmbôk da lêk kîdônga ambô balambung. Me tem enang be ingik yêni vônô me êngêv yêni êndêng avîlanô long bôyang

³⁴ vo loho nang ambôma ethak yêni lêk îsuvapôk ethak yêni be embali yêni me ingik yêni vônô. Me hîtôm wak lô ende bini yôv me tem nimbiyô ethak lonbô.”

*Jems lo Jon lejing iving imbutak anômbêng
(Mat 20:20-28)*

³⁵ Yôv me Sebedi namalô luvi, Jems lo Jon, thêi ê êndêng Yisu me enang nena, “Kîdônga, yêi lejing iving nombong nô m atu be tem yêi nang ingik ong ling ethak.”

³⁶ Me Yisu henang nena, “Mamu lemim iving yambong ômbête êndêng mamu?”

³⁷ Me thêi nang nena, “Notak yêi yang î m ô bahem viyôhok me yang î m ô bahem vikeng î m ô yong long lêkmanjing kapô.”

³⁸ Me Yisu henang nena, “Mamu thông nô m atu be onang ik ya ling paling. Hîtôm tem mamu num î ndok keyek atu be tem ya num î ndok lêk uthik î ndok njanam atu be tem ya thik î ndok?”

³⁹ Me thêi nang nena, “Yêi hîtôm.”

Me Yisu henang nena, “Avanông, keyek ê ng lêk njanam ê ng tem mamu num lêk mamu thik î ndok.

⁴⁰ Metom î m ô ya baheng viyôhok mena vikeng ma, aliêng me m î yî nî ng ku amî. Me Wapômbêng da heyanging ku ê ng be bôk hîtok anô doho yôv vo loho mô long ê ng.”

⁴¹ Wakma njan hî ndông lauming elanô ambô ê ng be lejing njan hethak Jems lo Jon.

⁴² Ê ng me Yisu helam loho lê m ethak tom me henang nena, “Bôk môlôyala yôv nena avîlanô long bôyang ining king thak ê v i ling be ivuling njan takatu be î m ô loho vimbing. Me loho ning njan bêngbêng thak enang lêklokvang hethak loho ning avîlanô bêng yom.

⁴³ Ondaŋô! Dô môlômbong kombom êng andô! Môlô te la hiving nimbutak anô lêk athêng bêng îmô môlô livông, êng me nimbutak îtôm môlô ning anô ku vo nêngêv môlô livung.

⁴⁴ Me ôpatu be la hiving nimbutak îtôm môlô ning anômbêng, êng me nîmô îtôm avîlanô sapêng ining anô ku oyang

⁴⁵ hîtôm Anô Ya Nakandung atu hevong bêng yom. Me mî ya halêm vo avîlanô pîk embong yîning ku amî. Metom ya halêm vo yambong avîlanô pîk ining ku. Ya halêm vo yambua loho vê injêk malêing lêk ya tak yîning lêkmala vo nêngêv avîlanô bêng anông livung.”

*Yisu hevong Batimias mandaluk mavî
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Me Yisu lêk ya ɲa hîndông ê êyô Jeliko. Yôv me evong vo etak Jeliko me avîlanô bêng anông ê hiving loho. Me anô mandaluk pusip te be ya athêng nena Batimias hîmô lonɖanlê dang vi be hepetenak avîlanô vo êngêv inda livung. (Batimias ya ondong nena Timias nakandung.)

⁴⁷ Helanô nena Yisu nang Nasalet hêlêm, êng me helam lêkwaê nena, “Yisu, Devit Lim Lêkmuk, lem ingik ong ethak ya!”

⁴⁸ Me avîlanô bêng anông ethang yêni be enang nena, “Ong bonong!” Metom yêni helam kaêk lêkwaê anông nena, “Yisu, Devit Lim Lêkmuk, lem ingik ong ethak ya!”

⁴⁹ Yôv me Yisu heva me henang nena, “Ondam yêni lêm.”

Me elam hêndêng anô mandaluk pusip atu nena, “Lem mavî! Numbiyô be nu! Ôpêng helam ong.”

⁵⁰ Yôv me hekaliv ya kwêv thilimbung hê me hîsôv kisi bôlôtom be hê hêndêng Yisu.

⁵¹ Me Yisu henang ethak inda nena, “Lem iving yambong ômbête êndêng ong?”

Me anô mandaluk pusip êng henang nena, “Kîdônga, ya leng iving yanga tak.”

⁵² Me Yisu henang nena, “Nu. Yong hôêv iving hevong be lêk ong mavî.” Me ketheng oyang me ôpêng mandaluk hipuak be hêyê tak, me hesopa Yisu heveng lonjanlê.

11

*Yisu hivutak êyô Jerusalem hîtôm king
(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ Yisu loho ê êyô bidong oyang Jerusalem me ê êyô Betpagi lo Betani, long yî êng hêk bidong Dum Oliv. Me hêv ya ɲa hîndông lokwanyî be ê

² me henang ethak thêi nena, “Mamu nu melak vulu. Me ovong umbutak ôyô kapô me tem ôngô evak bokdonki map te long be heva. Bok êng bôk mî anô te hêyô mô amî. Me mamu pole yak êng vê me ondom be ôlêm.

³ Me anôla henang ik mamu ling nena, ‘Mamu vong ombong ômbête?’ me yu nang ethak yêni nena, ‘Anômbêng la hiving nembong ku te thak yôv kîmîng nêngêv ketheng oyang îmbôlêm.’ ”

⁴ Yôv me thêi ê me êyê donki map atu be evak long be êthô hîmô melak ambôlêk hîmô bidong lonđanlê vi yêing. Me thêi pole yak vê.

⁵ Me anô doho eva long êng êyê be enang ik ling nena, “Mamu vong ômbê be opole bok ya yak vê?”

⁶ Me thêi nang ambô atu be Yisu henang ethak thêi. Êng me loho lôk be etak thêi be thêi iwa bokdonki êng be ê.

⁷ Me iwa donki êng be ê hêndêng Yisu, me ik ining kwêv thilimbung dêim thô be engova êyô hêk bok dômlokwang be Yisu hêyô hîmô.

⁸ Me avîlanô bêng anông engova ining kwêv thilimbung dêim hêk lonđanlê. Me vi ele atharang lêk ñaung heveng kamung be engova hêk lonđanlê.

⁹ Me doho imung me doho eveng yam me Yisu heva livông me loho lam nena, “Osana!”

“Wapômbêng embong mavî êndêng ôpatu be hêlêm ethak Anômbêng ya athêng!” *Kapua Yeng*
118:25-26

¹⁰ “Wapômbêng êngêv la mavî nêyômô bumalô Devit lim iti atu be tem neyanging aô îtôm king hîtôm sêmbôk be Devit heyanging!

Osana! Aôngêv Wapômbêng ya athêng ling ethak leng!”

¹¹ Me Yisu hê hêyô Jerusalem me hivutak êyô melak matheng ya popatîng kapô be hê. Me hêyê nômkama takatu be hîmô long êng. Metom wak lêk ê hîlôk jalôm yôv, be ditu hetak Jerusalem me hê Betani hiving ya ña hîndông lauming be lahavôyi takatu.

Yisu hêv ña evong ku valuseleng vê hêk melak matheng kapô

(Mat 21:12-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Hiviyô heyang me loho tak Betani me ê vini Jelusalem. Me Yisu hema ve la.

¹³ Me hêyê alokwang pik te ñaung heva dêim doke. Êng me hê hêyô alokwang atu ondong vo ninjê nena alokwang atu hik anông mesa mî. Metom hêyê ñaung oyang yom me mî ningik anông amî vombê nena mî ya wakma ningik amî.

¹⁴ Yôv me Yisu henang ethak alokwang êng nena, “Tem mî nunjik anông ethak lonjô be anô te injang amî.” Be ya ña hîndông elanjô ambô êng hiving.

¹⁵ Me Yisu loho êyô Jelusalem. Me hivutak êyô melak matheng ya popatîng lîvông. Me hêyê avîlanô iwa nômkama be êndô hîmô vo avîlanô vi êngêv vuli. Êng me hindining loho be hêv loho vê hêk melak matheng kapô be ele yêing be ê. Me hele ña takatu be ele ña long bôyang ining valuseleng thô hethak Islael ining valuseleng ining balê lîlîng. Me hevong bêng yom hethak ña takatu be êndô menak bôbô hîmô vo avîlanô êngêv vuli hiving.

¹⁶ Me heva long thing vo avîlanô dô imbua ining nômkama be imbutak êyô melak matheng ya popatîng bini andô.

¹⁷ Me Yisu hîndông loho be henang bêngiti, “Wapômbêng ya kapua henang nena, ‘Yîning melak me melak avîlanô pîk sapêng eteng mek

îndôk.' Me lêk môlôvong be hivutak hîtôm ña vani ning melak ekopak îmo."

¹⁸ Ña bêngbêng îmbôk da lêk kîdônga ambô bal-ambung elanjô ambô êng be ethalo lonðanjê vo ingik yêni vônô. Metom loho kô yêni vômbe nena avîlanô sapêng îpîndîk kambom hethak ya ambô.

¹⁹ Yathindang hêmbôk anông me Yisu loho tak Jelusalem be ê.

Alokwang pik hekapôk

(Mat 21:20-22)

²⁰ Heyang lêkbôk me Yisu loho îvôe me êyê alokwang pik atu lêk hema be hekapôk hêk ñaung be hêyô ondong.

²¹ Me Pita la hêv Yisu ya ambô be henang nena, "Kîdônga, nôngô! Alokwang pik wakbôk atu be hothang me lêk hekapôk yôv."

²² Me Yisu henang ethak loho nena, "Ôngêv imbing Wapômbêng yom.

²³ Ya hanang avanông ethak môlô nena ôpatu be henang ethak dum iti nena, 'Nokaliv ong da nundôk mamik', me hêv iving be hevalong ya ambô êng long lêklokvang me mî kapô yi amî, êng me tem Wapômbêng embong be ya ambô atu be henang tem ningik anông.

²⁴ Bêng be diti ya hanang ethak môlô nena, ômbêla takatu be môlô nang îlôk môlô ning mek, êng me môlôngêv imbing nena lêk môlô uwa yôv, me nôm êng tem môlômbua.

²⁵⁻²⁶ Wakma môlô teng mek me lemim êv kambom atu be anô te bôk hevong ethak am, êng

me otak kapôlômim vo ôpêng. Môlôvong bêng me môlô ning Kamik atu be hîmô melak leng tem netak kapô vo môlô bêng yom.”*

Yisu, opalê hêv athêng bêng hêndêng ong?

(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Me Yisu loho ê Jelusalem hethak lonbô be êyô melak matheng ya popatîng. Me ña bêngbêng îmbôk da lêk kîdônga ambô balambung lêk avaka ê hêndêng Yisu.

²⁸ Me enang ik yêni ling nena, “Opalê hêv lêklokvang hêndêng ong lêk hêv ku hêndêng ong be ditu hovong nôm takiti?”

²⁹ Me Yisu henang viyang ethak loho nena, “Tem ya nang ingik môlô ling ethak ambô te bêng yom imbing. Be môlô nang ambô êng viyang thêthôp hêndêng ya êng me tem ya nang ôpatu be hêv lêklokvang hêndêng ya ethak môlô.

³⁰ Opalête hêv ku ithik avîlanô hîlôk ñanam hêndêng Jon? Wapômbêng leng mesa anô pîk te? Môlô nang ethak ya!”

³¹ Me loho da enang hethak i nena, “Âô nang nena Wapômbêng hêv ku êng hêndêng Jon me tem nenang nena, ‘Me hevong bisê be môlô mî ôêv iving Jon ya ku amî?’

³² Metom aô nang nena, ‘Anô pîk te hêv ku êng,’ êng me avîlanô tem lejing maning ethak aô vômbe nena loho sapêng êv iving nena Jon me plopet te.”

* **11:25-26 11:25-26** Ña lêkauk vi enang nena ambô takatu be Mak hekavu me doho hêk denang. Ambô êng me bêngiti: Metom môlô mî notak kapôlômim vo avîlanô vi ning kambom amî, êng me môlô ning Kamik tem mî etak ya kapô vo môlô ning kambom amî.

³³ Me loho nang hêndêng Yisu nena, “Yoô thông paling.”

Me Yisu henang ethak loho nena, “Bêng be mî hîtôm yandam ôpatu be hêv lêklokvang hêndêng ya, ya athêng êndêng mômô amî.”

12

Ambô dôhô hethak ña kambom eyanging kukapô yak waing

(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Me Yisu henang ambô dôhô doho hethak loho nena, “Anô te hevatho ya kukapô yak waing te me hevak wandu hêwê heveng. Me helav lovang vo embak waing anông pesa vo imbua ya thôk. Me helav melak dêim te hethak tololak vo anô mô vo eyanging ku êng. Yôv me hetak ku atu hîlôk anô doho bahêning vo eyanging be wakma hik anông me tem loho imbua anông vi me êngêv vi êndêng yêni. Yôvêm me hetak long êng be hê hîmô long bôyang vambô.

² Wakma yak waing hik anông hêyô me hêv ya anô ku te be hê hêndêng ña takatu be eyanging ya ku. Yêni la hiving lohongêv anông doho vo yêni hîtôm sêmbôk be loho epatôk ambô hiving i.

³ Metom loho evalong ôpêng hêk be ik yêni kambom me êv yêni be hê oyang.

⁴ Yôvêm me hêv anô ku yang be hê hethak lonbô, metom ik inda hîlôk kwandôk be evong kombom lomalama ethak yêni be evong yêni moma.

⁵ Yôv me hêv anô ku te hethak lonbô metom loho ik yêni vônô. Yôv me hêv tomtom bêng hivup ethak metom evali vi me ik vi vônô.

⁶ “Hevong bêng hele be lêk mî me anô tom yom hîmô. Ôpêng me namalô atu be yêni la hiving anông. Hêv ôpêng be hê me la hêv nena, ‘Diti me yîning wakna be tem endanô ya ambô.’

⁷ “Metom na takatu be eyanging ku êng êyê ôpêng me enang hethak loho da nena, ‘Ôpiti me ku alang nakandung be tem neyanging lambô ya ku. Bêng be aôngik yêni vônô me ku êng tem nimbutak aô ning.’

⁸ Be evalong yêni be ik yêni vônô be îmbi ya kôpik hele yêing be hê.

⁹ “Yôv be tem ku alang embong ômbête? Tem ningik na takêng vônô me nêngêv ku êng êndêng anô vi vo eyanging.

¹⁰ Bôk mólô sam Wapômbêng ya ambô bôti mesa mî?

“ ‘Valu atu be na elav melak êndô,
me lêk hivutak landîng anông.

¹¹ Anômbêng da hevong nôm êng,
be yoô yê nôm êng nena mavî anông.’ ” *Kapua Yeng 118:22-23*

¹² Me na Juda ning na bêngbêng eyala nena Yisu henang ambô dôhô êng hethak loho, be ethalo lonđanjê vo embalong yêni. Metom êkô avîlanô, be ditu etak yêni me loho ê.

*Tem yoôngêv takis êndêng Sisa mesa dô
(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)*

¹³ Yôv me êv Palisi doho lêk ɲa esopa Helot doho be ê hêndêng Yisu, vo embatek yêni ethak ambô te vo embalong inda.

¹⁴ Loho yô vo Yisu me enang nena, “Kîdônga, yoô yala nena ong me anô ambô avanông. Thak hâyê ɲa lêk athêng lêk ɲa athêng mî hîtôm tom, be ditu thak honang ambô tom hêndêng loho sapêng. Me hêndông Wapômbêng ya lonɲanlê avanông thêthôp hêndêng avîlanô sapêng. Yôv be lem hêv bisête? Bumalô loho ning balambung henang nena mavî vo aôngêv takis êndêng Sisa mesa dô?”

¹⁵ Hîtôm aôngêv takis êndêng Sisa mesa mî? Metom Yisu hâyê loho ning auk kambom êng thô be henang ik loho ling nena, “Hevong bisête be môlôvong vo ombatek ya? Umbua valuseleng te lêm vo yanga.”

¹⁶ Êng me loho iwa valuseleng te hêlêm vo Yisu. Me henang ik loho ling nena, “Opalê ya dôhông lêk ya athêng hâyô hêk valuseleng iti?”

Me loho nang nena, “Sisa.”

¹⁷ Êng me Yisu henang ethak loho nena, “Sisa ya nômkama me ôngêv êndêng Sisa da. Me Wapômbêng ya nômkama me ôngêv êndêng Wapômbêng da.”

Me loholaɲô be esong kambom hethak ya ambô êng.

Na ema tem imbiyô bisête

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Me Sadyusi doho ê hêndêng Yisu. Sadyusi me ondong te atu be enang nena ɲa ema mî hîtôm

imbiyô ethak lonbô amî. Êng me enang ik Yisu ling nena,

¹⁹ “Kîdônga, Moses bôk hekavu hêndêng aô nena, ‘Anô te hema be nali mî be yang hîmô, êng me nimbua avî tôp êng vo nîmbî yang atu be hema nakandung vê.’

²⁰ Bêng be ña lêk viyaji bahevi be lahavôyi îmô. Me bôp hiwa avî te be hema me nakandung mî.

²¹ Êng me nok hiwa avî tôp êng ethak lonbô. Metom nok hema be nakandung mî. Me gwa hiwa avî tôp êng hethak lonbô. Metom gwa hema be nakandung mî.

²² Bêng be viyaji molok takatu be îmô me esopa kombom tomêng yom. Yôv me avî tôp atu hema hiving.

²³ Me waklavông ña ema iviyô hethak lonbô, me avî atu be ña lêk viyaji bahevi be lahavôyi takatu be iwa, me loho ali alête yanavî êng?”

²⁴ Me Yisu henang viyang ethak loho nena, “Môlô mî oyala Wapômbêng ya lêklokvang lêk ya ambô atu be hêk ya kapua katô amî. Be ditu môlô nang ambô lêkgwak bêng.

²⁵ Waklavông ña ema iviyô hethak lonbô, me avîlanô tem mî imbua i ethak lonbô amî me mî. Loho tem îmô îtôm anjêla melak leng yom.

²⁶ Môlô nang nena ña ema tem mî hîtôm imbiyô ethak lonbô amî. Metom bôk môlô sam Moses ya kapua lêk kôkôthing amela hethang hîmô alok-wang ling e? Wakma êng me Wapômbêng henang ethak Moses bêngiti nena, ‘Ya me Ablaham lo Aisak me Jekop ining Wapômbêng.’

²⁷ Wapômbêng me mî ña ema ning Wapômbêng amî. Mî, yêni me ña lêkmala yom ining Wapômbêng. Be ditu môlô ning ambô me lêkgwak anông!”

Balambung alête ditu bêng vo vi?

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ Kîdôngga balambung ining anô te hêyô me helañô Yisu lêk Sadyusi îkôki. Me helañô Yisu henang loho ning ambô viyang mavî anông. Tomêng me henang ik Yisu ling nena, “Balambung ali alête me ditu bêng vo balambung vi?”

²⁹ Êng me Yisu henang nena, “Balambung ali mung henang nena, ‘Môlô Israêl ondañô katô. Anômbêng yom ditu aô ning Wapômbêng me yêni yom ditu Anômbêng.

³⁰ Lemim imbing Anômbêng môlô ning Wapômbêng injêk môlô kapôlômim, lêk dôhômim me lêklokvang lêk môlô ning auk sapêng.’

³¹ Me balambung yang me bêtiti: ‘Lem imbing avîlanô vi hîtôm lem hiving ong da.’ Balambung vi mî bêng vo balambung yi tiêng amî.”

³² Me anô hîndông ambô balambung henang ethak Yisu nena, “Kîdôngga, honang ambô mavî anông. Yong ambô me avanông bing nena Wapômbêng me tom yom me mî Wapômbêng yang hîmô hiving amî.

³³ Aô leñing imbing yêni avanông bing injêk aô kapôlônging lêk auk be lêklokvang sapêng. Lêk leñing imbing avîlanô vi hîtôm aô leñing iving

aô da. Ambô balambung yi êng me bêng vo da nômbêng iti lêk da îmbôk ethak amela sapêng.”

³⁴ Yisu helañô ôpêng henang viyang lêkauk mavî be henang ethak ôpêng nena, “Mî hômo dêimbô vo Wapômbêng ya lêklinyak bêng amî.” Me avîlanô sapêng êkô be mî enang ik yêni ling ethak loñbô amî.

Mesaya me opalê lim lêkmuk?

(Mat 22:41-23:36; Luk 20:41-47)

³⁵ Me Yisu hîndông avîlanô hîmô melak matheng ya popatîng be henang nena, “Kîdônga balambung thak enang nena Mesaya me Devit lim lêkmuk vo?

³⁶ Lovak Matheng hêv auk hêndêng Devit da be henang nena,

“ ‘Anômbêng henang ethak yîning Anômbêng nena,

“Nôndôk ômô ya baheng viyôhok endebe ya tak yong ñakyo îmo vemkapô vimbing êm.”

Kapua Yeng 110:1

³⁷ Me Devit da bôk helam Mesaya nena Anômbêng. Metom hevong bisê be ôpêng me Devit lim hiving?”

Avîlanô elañô Yisu ya ambô êng be leñing mavî anông.

³⁸ Yisu hîndông loho be henang nena, “Môlô yanging am vombê nena kîdônga ambô balambung, leñing iving ingik kwêv dêim kêkêlô be embeng vo avîlanô embam loho. Lêk leñing iving avîlanô bêng anông enang nena, ‘Waklîvông mavî anômbêng’ îndôk maket.

³⁹ Me leñing iving îmo îtôm ña bêtibêng îmo Israel ining melak yeng kapô. Me thak avîlanô

engambôm nômbêng, me leñing iving injang nômbôm
îmô ña bêngbêng ining long ethak îmô.

⁴⁰ Loho thak evatek avî tôp be iwa loho ning
melak vanî, lêk eteng mek dêim anông vo avîlanô
leñing êngêv nena loho me ña thêthôp anông. Ña
êng me tem imbua vovang bêng êndêng wakma
evong ambô."

Avî tôp te ya da

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Yisu hê hîlôk hîmô bidong melak matheng
ya kambum da, me hêyê avîlanô yalimamôk ê
êv ining da. Me ña lêk valuseleng bêng etak
valuseleng bêng anông hîlôk kambum da.

⁴² Me avî tôp te atu be nômkama mî anông, hêyô
me hetak ya da valuseleng lêkma yi yom hîlôk
kambum da êng.

⁴³ Me Yisu helam ya ña hîndông êlêm me henang
nena, "Ya hanang avanông ethak môlô nena avî
tôp iti hêv valuseleng bêng anông vo ña takiti
sapêng.

⁴⁴ Avîlanô nômbêng iti ning valuseleng bêng
anông hîmô metom êv doke yom. Me avî tôp iti me
nômkama mî anông, metom lêk hêv ya valuseleng
sapêng me mî hevalong doho long amî."

13

*Yisu henang ambô hethak melak matheng
Jelusalem*

(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Yisu hetak melak matheng be hele yêing me
ya anô hesopa yêni te henang ethak yêni nena,

“Kîdônga, nôngô melak matheng ya leleyang me kêkêlô bomang lêk ya valu bêngbêng!”

² Me Yisu henang viyang nena, “Lêk hôyê melak bêngbêng takiti e? Malêing bêng tem nimbutak be ɲa vovak tem ingik nômkama mavî nômbêng iti pesa be valu yang mî hîtôm nêyômô yang long amî.”

*Malêing lomaloma tem nimbutak
(Mat 24:3-28; Luk 21:7-24)*

³ Yôvêm me Yisu hîmô Dum Oliv me hêyê melak matheng hîmô viyang vulu. Me Pita lo Jems me Jon lo Endulu loho yom ê enang ik yêni ling nena,

⁴ “Nonang ethak yoô nena angête ditu nôm takêng tem nimbutak? Lêk ômbête ditu tem nimbutak vo ningik thô nena nôm takêng lêk bidong oyang?”

⁵⁻⁶ Me Yisu henang ethak loho nena, “ɲa lomalomama tem êlêm ethak yîning athêng be tem enang nena, ‘Ya me Mesaya atu.’ Me tem embatek avîlanô bêng anông. Be ditu oyanging am.

⁷ Me tem môlôndaɲô kôkôthing ethak vovak lomalomama lêk vovak tem nimbutak pîk luvuluvu. Nôm takêng tem nimbutak, metom pîk lo leng ya dang me mî denang. Be ditu dô ondowaling andô.

⁸ Me avîlanô ondong yang tem embong vovak imbing ondong yang. Me king yang lêk ya avîlanô tem embong vovak imbing king yang lêk ya avîlanô. Me duviyang lêk bôm bêng tem nimbutak long doho. Nôm takêng me hîtôm vovang mung atu be hêpôm avî lêk lathambeng te atu be hevong vo nembathu.

⁹ “Bêng be oyanging am. Tem embalong môlô be etak îndôk ña elanô ambô bahenjing. Me tem embali môlô îndôk Israel ining melak yeng hîlôk. Vombê nena môlô sopa ya be tem môlômba ña bêngbêng lêk king malejing vo onang ya bêng ethak loho.

¹⁰ Yinîng ña ya handông tem enang Ambô Mavî vo avîlanô pîk sapêng endanô yôv kîmîng nômbakêng tem nimbutak embeng yam.

¹¹ Wakma evak môlô long be iwa be ê vo ombong ambô, êng me dô ôkô be onang nena, ‘Tem yoô nang ômbê?’ Mî. Wakma êng me onang auk takatu be Wapômbêng tem nêngêv hêndêng môlô yom. Ambô takêng me Lovak Matheng da tem nenang me mî môlô da tem onang amî.

¹² “Me anô loyang tem yang enang yang bêng vo ingik vônô. Me lambô tem nembong bêng ethak nakandung. Me sêknena tem ende dômbîng lîlîng êndêng lami lo talôvi be enang vo ingik loho vônô.

¹³ Môlô me yînîng avîlanô. Be ditu avîlanô sapêng tem kapôlônjing êndô môlô. Metom ña takatu be eva lêklokvang hele be hêyô yandang, me Wapômbêng tem nêngêv loho vê injêk malêing vo îmbô mavî.

¹⁴ “Tem môlôngô nômbakôm anông te heva long matheng atu be thak itip vo nemba long êng. (Bêng be môlô ña takatu be osam ambô tiêng, me lemim êngêv katô êm.) Me môlô ña takatu be ômbô Judia ôyê nômbakêng me ôsôv bunu dumlôlê.

¹⁵ Me ña takatu be îmbô melak vôn me tem mî

îndôk bini melak kapô vo imbua ning nômkama andô.

¹⁶ Me ña takatu be îmo kukapô dô endeni melak vo imbua ning kwêv thilimbung andô.

¹⁷ Aê, titaknena. Wakma êng me tem malêing bêng vo avî takatu be ethambeng lêk avî takatu be êv sum vo sêik kasek.

¹⁸ Oteng mek vo malêing takêng mî nimbutak êndêng wakma beleng simbak andô

¹⁹ vômbê nena wakma êng me tem malêing bêng anông be nîmbô ethak vo malêing taksêmbôk atu be Wapômbêng hepesang pîk hele be hêyô lêk. Me tem mî nimbutak bêng ethak lonbô amî.

²⁰ Me Anômbêng mî hendambêng wakma malêing takêng kisi amî, êng me avîlanô sapêng tem ema. Metom yêni la hêv avîlanô takatu be bôk helam loho yôv be ditu hendambêng wakma êng hê bidong.

²¹⁻²² “Wakma êng me anô doho tem êlêm be embatek môlô nena, ‘Ya me Mesaya’ mena ‘Ya me Wapômbêng ya plopet te,’ me tem embong lavuning lêk nôm thamtham vo embatek avîlanô takatu be Wapômbêng bôk hîtôk loho yôv metom mî hîtôm embatek loho amî. Be ditu anô te henang ethak môlô nena, ‘Ôngô, Mesaya hîmô long iti’ mena ‘hîmô long tamu,’ êng me dô ôngêv imbing andô.

²³ Ondañô! Nôm takiti lêk mî hivutak amî denang me ya hanang nôm takêng bêng ethak môlô vo môlô yanjing am.

*Anô Ya Nakandung atu tem nendelêm
(Mat 24:29-35; Luk 21:25-33)*

²⁴ “Malêing takêng hele hîlôk yôvêm,
“ ‘me wak tem nimbutak momañaning,
me ayông mî hîtôm nîmbî danda amî;
²⁵ me mô tôp leng tem nêngêv yak
me nô m takatu be hîmô leng tem nendowal-
ing.’ *Aisaia 13:10;*
34:4

²⁶ “Wak êng me avîlanô tem injê Anô Ya
Nakandung atu tem nêlêm imbing mavông lêk ya
lêklinyak lêk ya danda lêkmanjing.

²⁷ Yêni tem nêngêv ya anjêla bini pîk lo leng ya
dang sapêng vo ithup avîlanô takatu be bôk hîtôk
loho yôv.

²⁸ “Be ditu môlômbua auk ethak alokwang pik.
Heyeng yôv me ñaung lêkmuk hivutak, êng me
oyala nena wak mavî nêyô.

²⁹ Bêng yom me môlô yê nô m takêng hivu-
tak, êng me oyala nena Anô Ya Nakandung atu
ya wakma nendelêm lêk bidong oyang be hîmô
melak ambôlêk.

³⁰ Ya hanang avanông ethak môlô nena avîlanô
bôlôti tem mî ema amî denang me nô m takêng
sapêng tem nimbutak.

³¹ Pîk lo leng tem nêngêv yak bini, metom yîning
ambô bôte mî hîtôm nêngêv yak amî.

*Anô te mî heyala Yisu ya waklavông nendelêm
amî
(Mat 24:36-44)*

³² “Anô te mî heyala Anô Ya Nakandung ya waklavông lêk ya wakma atu be tem nendelêm amî. Anêla leng mî eyala hiving amî, me Nakan-dung mî heyala hiving amî. Wakamik yom ditu heyala.

³³ Bêng be oyanging am be ôngêv lêlê! Vômbê nena môlô mî oyala waklavông atu be nôm êng tem nimbutak amî.

³⁴ Nôm êng me hîtôm anô te hetak ya melak be hê long bôyang. Yêni hê me henang ethak ya ɲa ku vo eyanging ya nômkama. Me hik ku tham tomtom hîtôm loho. Me henang ethak anô heyanging melak ambôlêk nena neyanging manjeng anông.

³⁵ “Bêng be môlô mô lêlê be oyanging am vômbê nena môlô mî oyala waklavông atu be melak alang tem nêyô ethak lonbô amî. Te nêlêm êndêng yathindang mena bîlîvông bing mena wakma tale heleng mena heyang wakbêng ma.

³⁶ Endekeme tem nêlêm bôlôtom me ninjê nena môlô êkthôm denang.

³⁷ Ambô ti be ya hanang ethak môlô, me ya hanang ethak avîlanô sapêng hiving nena, ‘Môlô yanging am!’ ”

14

Avî te hengathô nôm uv mavî hêyô hîmô Yisu kwandôk

(Mat 26:1-16; Luk 22:1-6; Jon 11:45-53; 12:1-8)

¹ Wak lokwanji hêk denang vo lejing êngêv waklavông Wapômbêng iwa Israêl vê hêk malêng,

yang me Hêv Lîlîng* me yang me Eyang Polom Yis Mî. Me ɲa bêngbêng îmbôk da lêk kîdônga ambô balambung evong vo embatek Yisu vo embalong yêni be ingik vônô.

² Be enang nena, “Lêk me waklavông nô m wapôm be dô aômbong ku êng andô. Endekeme avîlanô tem lejing maning be embong vovak.”

³ Wak êng me Yisu hîmô Saimon ya melak nang Betani. Sêmbôk me ôpêng hêpôm kômbôk lepla metom bôk mavî. Yisu hîmô balê eyang nô m hîmô me avî te hêlêm me hiwa kolopak kêkêlô te be nô m uv mavî hîmô kapô be ya vuli me bêng anông. Me hik kolopak êng kwandôk li me hengathô nô m uv mavî êng hêyô hîmô Yisu kwandôk.

⁴ Me avîlanô vi atu be î m ô long êng hiving êyê be lejing maning be enang ethak loho da nena, “Bisête be hivuling nô m uv mavî êng hê oyang?”

⁵ Hîtôm nêngêv vo anô yang êngêv vuli ethak valuseleng îtôm anô te ya ku sondakbêng te ya vuli vo nimbua be nêngêv avîlanô siv livung ethak!” Êng me lejing maning be ethang avî êng kambom.

⁶ Metom Yisu henang nena, “Bisête be m ô lô êv malêing hêndêng avî ti? Otak yêni. Yêni hevong nô m mavî anông hêndêng ya.

⁷ Avîlanô siv tem î m ô imbing m ô lô îtôm wak nô mbêng iti sapêng, be lemim iving ôngêv loho

* **14:1 14:1** Waklavông Hêv Lîlîng me avîlanô Isiael lejing êv sêmbôk atu be Wapômbêng ya anêla atu be thak hik anô vônô hê avîlanô Isiael ining melak, metom hêv loho lîlîng be hele be hê hethak avîlanô Ijip ining melak me hik loho ning bôp sapêng vônô.

14:3 14:3 Luk 7:37-38 **14:7 14:7** Lo 15:11

livung êng me ôngêv livung. Metom tem mî ya mô imbing môlô vambô amî.

⁸ Nôm atu be yêni hîtôm nembong me lêk hevong yôv be hengathô nôm uv mavî hêyô hîmô ya be lêk hepesang ya kôpik yôv vo endav.

⁹ Ya hanang avanông ethak môlô nena pîk nômbêng atu be enang yîning Ambô Mavî bêng heveng me tem enang ethak nôm atu be avî ti lêk hevong hiving embeng vo avîlanô lejing êngêv yêni.”

¹⁰ Êng me Judas Iskaliot, yêni me Yisu ya ña hîndông lauming be lahavôyi takatu te, hê hêndêng ña bêngbêng îmbôk da vo nêngêv Yisu îndôk loho bahening.

¹¹ Elanô ambô êng me lejing mavî anông be epatôk ambô vo êngêv valuseleng êndêng yêni. Be ditu yêni hethalo lonðanjê vo nenang Yisu bêng.

Yisu heyang nôm Waklavông Hêv Lîlîng hiving ya ña hîndông

(Mat 26:17-30; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1Ko 11:23-25)

¹² Waklavông ya athêng nena Eyang Polom Yis Mî ya wak ali himung hêyô. Hêndêng wak êng me thak ik boksipsip nakandung te vo lejing êv Waklavông Hêv Lîlîng. Me Yisu ya ña hîndông enang ik yêni ling nena, “Lem hêv yoô na melak alête vo apôpêk nôm lejing êngêv Waklavông Hêv Lîlîng îndôk?”

¹³ Me Yisu hêv ya ña hîndông yi be ê me henang nena, “Mamu nu melak lôn kapô me tem ôpôm

anô te be hiwa ñanam lêk wîng bêng te îndôk lonðarlê, me osopa yêni bunu.

¹⁴ Me hivutak êyô melak kapô te be hê, me yu nang ethak melak êng ya alang nena, ‘Kîdônga henang nena, “Yîning melak kapô atu be yangang nôm Waklavông Hêv Lîlîng imbing yîning ña ya handông hîmô sê?” ’

¹⁵ Êng me tem ñingik melak kapô bêng te atu be hêk daku viling thô ethak mamu. Melak kapô êng me nômkama sapêng bôk hîmô yôv. Be ditu mamu opesang aô ning nôm îmô long êng.”

¹⁶ Êng me ya ña hîndông yi atu ê êyô melak lônng êng kapô. Me êyê nômkama sapêng hîtôm datu be yêni henang. Me epesang nôm Waklavông Hêv Lîlîng vo loho.

¹⁷ Yathîndang hêmbôk me Yisu lêk ya ña hîndông lauming be lahavôyi ê êyô long êng.

¹⁸ Loho eyang nôm îmô me Yisu henang nena, “Ya hanang avanông ethak môlô nena môlô te tem nenang ya bêng. Ôpêng diti heyang nôm hiving ya.”

¹⁹ Me loho leñing malêing be tomtom enang hethak yêni nena, “Betha ya mesa?”

²⁰ Me Yisu henang viyang ethak loho nena, “Môlô lauming be lahavôyi takatu te. Ôpêng diti hetak bang hîlôk belev hiving ya.

²¹ Anô Ya Nakandung atu teni îtôm bôk ekavu yôv hethak yêni. Metom alitakna. Malêing bêng vo ôpatu be henang Anô Ya Nakandung bêng. Mavî vo talêmbô bôk mî nembathu yêni amî!”

²² Loho eyang nôm hîmô me Yisu hiwa polom te me hêv la mavî. Yôvêm me hekavli be hêv hêndêng ya ɲa hîndông me henang nena, “Môlômbua be ongwang. Diti me yîning vathiap.”

²³ Yôvêm me hiwa keyek lêk waing be henang la mavî. Me hêv hêndêng loho sapêng be inum.

²⁴ Me henang ethak loho nena, “Diti me yîning lêkma atu be tem nengathô vo nembak tava imbing Wapômbêng lêk avîlanô pîk vo nêngêv avîlanô bêng anông livung.

²⁵ Ya hanang avanông ethak môlô nena, tem mî hîtôm ya num waing ethak lonbô amî endebe yambôna Wapômbêng ya lêklinyak bêng kapô êm ming tem ya num waing lêkmuk.”

²⁶ Me loho êv yeng te yôv me ethak be ê Dum Oliv.

Yisu henang nena Pita tem nenang nena hîthông yêni paling

(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Me Yisu henang ethak loho nena, “Bôk ekavu hêk Wapômbêng ya kapua nena,

“ ‘Tem yangik boksipsip alang vônô,
me boksipsip tem îsôv mayaliv bini.’ *Sekalaia*
13:7

Be ditu môlô sapêng tem otak ya me ôsôv mayaliv bunu.

²⁸ Metom hik ya ling ethak lonbô, me tem yamung be yana Galili yôv kîming môlô tem ombeng ya yam.”

29 Me Pita henang nena, “Mî, loho sapêng etak ong be ê, me tem yamba imbing ong denang.”

30 Me Yisu henang nena, “Ya hanang avanông bing hethak ong nena bilîvông iti me tale mî nendeng bôlô yi amî denang, me tem nonang îtôm bôlô lô nena hôthông ya paling.”

31 Metom Pita henang lêklokwang nena, “Evong vo ingik ya vônô imbing ong, metom mî hîtôm ya nang nena ya hathông ong paling amî. Mî anông!” Me ya ña hîndông sapêng enang bêng yom.

Yisu heteng mek hîmô Getsemani
(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Yôvêm me loho êyô long atu be elam nena Getsemani me henang ethak ya ña hîndông nena, “Môlô mô long iti me ya ha vo ya teng mek.”

33 Me hiwa Pita lo Jems me Jon be ê hiving yêni. Me yêni kapô putup be la malêing kambom.

34 Me henang ethak loho nena, “Ya kapôlông lêk malêing kambom hîtôm lêk ya hama yôv. Môlô mô long iti me ôngêv lêlê.”

35 Me hê dêim doke me hêv yak hîlôk pîk be heteng mek nena lonðanlê te hêk vo yêni me Wapômbêng êngêv malêing lêk vovang iti vê.

36 Me henang nena, “Aba,* Wakamik, ong hîtôm nombong nômkama sapêng. Bêng be nôngêv keyek iti vê injêk ya. Metom dô nosopa yîning ya leng hiving andô. Mî, nosopa ong da yong lem hiving.”

14:31 14:31 Jon 11:16 14:32 14:32 Jon 18:1 14:34 14:34 Jon 12:27 14:36 14:36 Mak 10:38; Jon 6:38 * 14:36 14:36 “Aba” ya ondong me wakamik. Êng me ambô Alam, Yisu loho ning ambô.

³⁷ Yôvêm me Yisu hele hê me hêyê ya ɲa hîndông lêk êkthôm. Me henang ethak Pita nena, “Saimon, hôêkthôm e? Ong mî hîtôm nôômô lêlê wakma nate amî e?”

³⁸ Nômô lêlê be noteng mek vo dô nôngêv yak îndôk nôm takatu be tem neyek ong andô. Dôhông la hiving nembong mavî metom kôpik vau be mî hîtôm nembong amî.”

³⁹ Yôvêm me hîvô hê me heteng mek bôô atu hethak lonbô.

⁴⁰ Yôv me hele hê hethak lonbô me hêyê loho êkthôm denang, vômbe nena maleŋing heyang be mî hîtôm îmô lêlê amî. Be ditu îthông nena enang ômbê êndêng yêni.

⁴¹ Yôvêm me hele hê bôlô ali lô me henang ethak loho nena, “Môlô ôêkthôm be uwa lovak denang e? Lêk hîtôm! Ondaŋô, wakma lêk hêyô yôv vo etak Anô Ya Nakandung atu îndôk ɲa kombom kambom baheŋing.

⁴² Bêng be umbiyô vo aô na. Ôŋgô! Ôpatu be tem nenang ya bêng lêk hêlêm yôv.”

Evalong Yisu

(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Yisu henang ambô denang me Judas hêyô. Yêni me Yisu ya ɲa hîndông laumîng be lahavôyi takatu te. Me avîlanô bêng anông êlêm ivîng yêni be iwa bîng vovak lêk ɲokyôhok. ɲa takêng me ɲa bêtêbêtê îmbok da lêk kîdôngga ambô balambung lêk avaka êv loho be êlêm.

⁴⁴ Ôpatu be tem nenang Yisu bêng bôk hik lavuning te thô hêndêng loho nena, “Ôpatu be

ya hanġu, me Yisu. Be ditu ombalong injêk me oyanging inda manjeng me umbua bunu."

⁴⁵ Me ôpêng hê ketheng hêndêng Yisu me henang nena, "Kîdônga." Me hîngu yêni.

⁴⁶ Me ña takatu be ê hiving Judas evalong Yisu be iwa be ê.

⁴⁷ Me ña takatu be eva bidong te hendandi ya bîng vovak be hele kwandôk bêng hîmbôk da ya anô ku te limbuk vi thô.

⁴⁸ Êng me Yisu henang ethak loho nena, "Betha ya me anô kambom anông be môlô uwa bîng vovak lêk ñokyôhok be ôlêm vo ombalong ya mesa, bisê?

⁴⁹ Wak nômbêng iti me thak ya hamô melak matheng ya popatîng be ya handông môlô metom mî môlô valong ya amî vo? Metom lêk nômbêng hivutak vo Wapômbêng ya ambô ñingik anông."

⁵⁰ Êng me ya ña hîndông sapêng etak yêni me îsôv mayaliv be ê.

⁵¹ Me anôsêng te hesopa Yisu heveng yam be hivuliv lînkôpik hethak kwak mavî tom yom. Me evong vo embalong yêni,

⁵² metom evalong kwak oyang me hîsôv ling popam be hê.

Enang Yisu bêng hethak Senhidlen

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14, 19-24)

⁵³ Me loho iwa Yisu be ê hêyô kwandôk bêng hîmbôk da. Me ña bêngbêng îmbôk da sapêng lêk avaka sapêng lêk kîdônga ambô balambung sapêng ethak tom.

54 Me Pita hesopa Yisu heveng yam metom heveng dêim doke. Me hivutak êyô kwandôk bêng hîmbôk da ya bandêng kapô. Me hê hîmô hiving kwak bidong be hivuning amela hiving loho.

55 Me ña bêngbêng îmbôk da lêk kanso sapêng ethalo avîlanô doho vo enang Yisu ya kambom takatu be hevong bêng, vo loho embong ambô ethak vo ingik yêni vônô. Metom mî êpôm Yisu ya kambom te vo ingik yêni vônô amî.

56 Avîlanô bêng anông enang ambô yôhîng ethak Yisu, metom ining ambô takatu be enang me mî hîtôm tom amî.

57 Me doho iviyôva me enang ambô yôhîng hethak Yisu bêngiti,

58 “Yoô lanô yêni henang nena, ‘Tem yandining melak matheng iti be anô elav hethak bahenjing. Me hîtôm wak lô yom me tem yandav lêkmuk yang atu be mî elav hethak bahenjing amî.’ ”

59 Metom ining ambô takatu be enang hê may-aliv me mî enang ambô tom yom amî.

60 Êng me kwandôk bêng hîmbôk da hiviyô heva loho malenjing me henang ik Yisu ling nena, “Ña takiti lêk enang ong bêng yôv me ong bonong vo? Ong ambô mî e?”

61 Metom Yisu bonong yom me mî henang ambô te amî.

Me kwandôk bêng hîmbôk da henang ik Yisu ling hethak lonbô nena, “Ong Mesaya, Anômbêng Matheng atu Nakandung e?”

62 Me Yisu henang nena, “Ya êng diti. Me tem môlôngô Anô Ya Nakandung atu tem nîmô

Wapômbêng Lêklinyak Anông bang viyôhôk be tem nêyômô mavông leng be nêlêm."

⁶³ Me kwandôk bêng hîmbôk da helañô ambô êng me hêvôv ya kwêv kê be henang nena, "Lêk yôv. Bisête be aô leñing iving andañô ambô doho imbing?"

⁶⁴ Lêk aô lañô yôv nena hivuling Wapômbêng ya athêng be henang nena yêni da me hîtôm Wapômbêng. Be ditu môle ning auk bisête?"

Me loho sapêng enang nena, "Hevong kambom be ditu tem nema."

⁶⁵ Yôvêm me doho îsuvapôk hethak yêni. Me vi ivuliv mandaluk thing hethak kwak me epeng yêni be enang nena, "Nonang ambô plopet nena opalê diti hik ong?" Me kwak bidong evalong yêni be ik hiving.

Pita henang nena hîthông Yisu paling

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Pita hîmô tamu melak atu ya bandêng kapô, me kwandôk bêng hîmbôk da ya avî ku te hêlêm.

⁶⁷ Me hêyê Pita hivuning amela hîmô. Me hêyê yêni be henang nena, "Ong iti me thak hoveng hiving Yisu, anô Nasalet atu."

⁶⁸ Metom Pita henang nena, "Mî, ya hathông ambô tu be honang paling." Me hele be hê bidong bandêng ambôlêk. Me tale te heleng.

⁶⁹ Me avî ku atu hêyê Pita hethak loñbô me henang ethak anô takatu be eva bidong hiving yêni nena, "Ôpiti me ña takatu ining anô te."

⁷⁰ Metom yêni henang ethak loñbô nena, "Mî."

Yôvêm me ña takatu be eva bidong enang hethak Pita hethak lonjbô nena, “Avanông bing nena ong me anô Galili te be ditu ong me ña êng te.”

⁷¹ Metom Pita henang nena, “Mî ya hanang ambô avanông amî, êng me tem Wapômbêng êngêv vovang êndêng ya. Ethak Wapômbêng ya athêng me ya hanang avanông bing nena ya hathông ôpitu be honang paling.”

⁷² Ketheng oyang me tale heleng bôlôyang, êng me Pita la hêv ambô atu be Yisu henang ethak yêni nena, “Tale mî nendeng bôlô yi amî denang, me tem nonang îtôm bôlô lô nena hôthông ya paling.” Êng me Pita hikum be heleng bêng.

15

Iwa Yisu be ê hêndêng Pailat

(Mat 27:1-2,11-26; Luk 23:1-5,13-25; Jon 18:28-19:16)

¹ Lêkbôk momañaning mî me kañso sapêng ethak tom. Loho me ña bêngbêng îmbôk da lêk avaka lêk kîdônga ambô balambung. Epatôk ambô hethak tom yôvêm me evak Yisu bang lêku me iwa be ê êv êndêng Pailat.

² Me Pailat henang ik Yisu ling nena, “Ong ña Juda ning king mesa?”

Me Yisu henang viyang nena, “Hîtôm ditu ong da honang.”

³ Me ña bêngbêng îmbôk da îmbî Yisu linjôpik hethak ambô lomaloma.

⁴ Yôv me Pailat henang ik Yisu ling hethak lonbô nena, “Ong ambô mî mesa? Loho îmbî lemvim kôpik hethak ambô lomaloma.”

⁵ Metom Yisu bonong yom. Be ditu Pailat hesong kambom.

⁶ Waklavông Hêv Lîlîng nômbêng iti, me avîlanô thak elam anô kalaondong te ya athêng vo Pailat êngêv vê. Me thak hêv ôpêng vê.

⁷ Sondakbêng êng me anô te be ya athêng nena Balabas hîmô kalaondong. Yêni hîmô kalaondong hiving ña takatu be loho evong vovak hiving Lom be ik anô doho vônô.

⁸ Êng me avîlanô ê êyô vo Pailat me elam vo nêngêv anô kalaondong te vê îtôm thak evong lômbôlông.

⁹ Me Pailat henang ik loho ling nena, “Môlô lemim iving ya tak môlô avîlanô Israêl ining king iti mesa?”

¹⁰ Pailat heyala nena ña bêngbêng îmbôk da leñjndang hethak Yisu be ditu evong ambô vo yêni be henang bêng.

¹¹ Metom ña bêngbêng îmbôk da ik avîlanô kapôlônjing ling vo endam nena netak Balabas bini me nembalong Yisu long.

¹² Me Pailat henang ik loho ling hethak lonbô nena, “Me tem yambong ômbê thak ôpatu be olam nena Israêl ining king?”

¹³ Me sapêng elam nena, “Ingik vônô ethak alovalasing!”

¹⁴ Me Pailat henang nena, “Vo? Yêni hevong ômbê kambom?”

Metom loho elam lêklokwang hethak lonjbô nena, “Ingik vônô ethak alovalasing!”

¹⁵ Me Pailat la hiving nembong avîlanô nômbêng atu lejing mavî be ditu hetak Balabas be hê hêndêng loho. Me henang be evali Yisu hethak yak lêklilu, yôvêm me hetak hîlôk ña vovak bahenjing vo ingik vônô ethak alovalasing.

*Ña vovak enang ambôma hethak Yisu
(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)*

¹⁶ Yôvêm me ña vovak iwa Yisu be ê Pailat ya melak bandêng kapô. Me elam ña vovak sapêng be êlêm ethak tom.

¹⁷ Me iwa kwêv lêkma dêim te hîtôm king ining kwêv be ik îlôk Yisu me iwa yak lêklilu atu be epesang hîtôm king ining kwakdam be ik hîlôk kwandôk.

¹⁸ Me iviyô êv bahenjing ling ethak leng be enang nena, “Waklîvông mavî avîlanô Islael ining king!”

¹⁹ Me ik kwandôk hethak kwandîng te lômbôlông be îsuvapôk hethak yêni. Yôvêm me eya venjîbudum thîvô me evong hîtôm êv yeng ethak yêni.

²⁰ Me enang ambôma hethak yêni yôvêm me ik kwêv lêkma atu thô me ik yêni da ya kwêv dêim hîlôk lonjbô. Me elom yêni be ê vo ingik vônô ethak alovalasing.

*Ik Yisu hethak alovalasing
(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)*

²¹ Me anô te be ya athêng nena Saimon nang Sailini hêlêm nang bôyang be hevong vo ni

Jelusalem. Yêni me Aleksanda lo Lupus in-ing lambô. Be ɲa vovak êpôm yêni be enang lêklokvang vo nimbua Yisu ya alovalasing.

²² Êng me iwa Yisu be ê long te atu be ya athêng nena Golgota. Athêng êng ya ondong nena Long Kwandôk Lokvang.

²³ Yôv me iwa waing be isuvuling hiving alok-wang te ya thôk be êv hêndêng yêni vo ninum vo vovang etaving. Metom hêndô.

²⁴ Êng me loho ik yêni long hethak alovalasing. Yôvêm me îmbî valu vo injê nena opalête tem nimbua ya kwêv lo kwak.

²⁵ Wakma bahevi be lahavôva lêkbôk me ik Yisu hethak alovalasing.

²⁶ Alovalasing ya viling me ekavu ambô atu be enang hethak Yisu nena,

ɲA JUDA NING KING.

²⁷⁻²⁸ Me êthôkêng anô vanî lokwanyî hiving yêni. Êthôkêng yang heva Yisu bang viyôhok, me yang heva bang vikeng.*

²⁹ Me avîlanô takatu be elom lonɲanlê êng be ê me enang ambôma hethak yêni lêk evali luɲɲinkwandôk be enang nena, “Ai! Ong anô atu be honang nena tem nunduning Wapômbêng ya melak matheng thô be nondav ethak lonbô îtôm wak lô yom e?

15:24 15:24 Sng 22:18 **15:27-28 15:27-28** Ais 53:12 * **15:27-28 15:27-28** ɲa lêkauk vi enang nena ambô takatu be Mak hekavu me doho hêk denang. Ambô êng me bêngiti: Bêng be Wapômbêng ya ambô bôte hik anông. Ambô êng henang bêngiti, “Loho yê yêni hîtôm anô kambom.” **15:29 15:29** Sng 22:7; 109:25; Mak 14:58

30 Bêng me nongêv ong da livung be notak alovalasing be nêlêm pîk!"

31 Me ña bêngbêng ãmbôk da lêk kîdônga ambô balambung enang ambôma hiving. Be enang hethak loho da nena, "Ôngô! Yêni bôk hêv avîlanô vi livung, metom mî hîtôm nêngêv yêni da livung amî vo?"

32 Yêni me Mesaya, Israêl ining king e? Êng me netak alovalasing be nêlêm pîk vo aônga be aôngêv imbing!" Me anô yi atu be eva alovalasing hiving yêni thêi nang ambôma hiving.

Yisu hema

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

33 Hêndêng wakma lauming be lahavôyi me momañaning hêyô pîk sapêng vov be hêk hele be hêyô wakma lô.

34 Wakma lô me Yisu helam kaêk lêkwaê nena, "Eloi, Eloi, lama sabatani?" Ambô êng ya ondong nena, "Yîning Wapômbêng, yîning Wapômbêng, bisête be hândô ya?"

35 Me avîlanô vi atu be eva long êng elanô ambô êng be enang nena, "Ondanô, yêni helam Elaija."

36 Me anô te hevothong be hê me hiwa kapôk be hethong îlôk waing maning. Me hivuvi kapôk êng ethak ñok te be hêv êndêng Yisu vo ninum. Me ôpêng henang nena, "Ôndô vo aônga yôvêm endekeme Elaija tem nêlêm êngêv yêni vê ma."

37 Me Yisu helam kaêk lêkwaê me hema.

38 Me kwak bêng atu be hêkôlê heva melak matheng vo heyang melak kapô kisi me hipupkê hê luvi hêk viling be hêyô vimbing.

³⁹ Me anô vovak lêik atu be heva bidong vo Yisu hêyê kombom atu be Yisu hema hethak, êng me henang nena, “Avanông bing, ôpiti me Wapômbêng Nakandung anông.”

⁴⁰ Avî doho eva dêim doke be êyê heva. Avî takêng te me Malia nang Makdala. Me te me Malia, Jems anôsêng lo Josep ining talêmbô. Me te me Salome.

⁴¹ Sêmbôk be Yisu hîmô Galili me avî takêng thak esopa yêni be êv yêni livung. Me avî bêng anông îmô hiving Yisu be esopa inda be ê Jelusalem îmô long êng hiving.

Elav Yisu

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁴² Wak ik Yisu vônô, êng me waklavông avîlanô thak epesang ining nômkama vo Sabat. Me wak êng ya yathîndang bîlîvông me tem Sabat.

⁴³ Bêng be ditu wak heva denang me Josep nang Alimatia hêyô. Yêni me Senhidlen ining anômbêng te. Yêni thak hêv lêlê vo Wapômbêng ya lêkliŋyak bêng atu be tem nêlêm. Yêni mî hêkô amî me hê hêyô Pailat me henang vo nimbua Yisu ya kôpik.

⁴⁴ Me Pailat helaŋô nena Yisu lêk hema yôv be hesong kambom me helam anô vovak lêik atu hêlêm. Me henang ik ôpêng ling nena, “Yisu lêk hema yôv mesa mî e?”

⁴⁵ Me helaŋô anô vovak lêik ya ambô yôv me hîlôk vo Josep imbua ya kôpik.

⁴⁶ Êng me Josep hêv kwak dêim mavî doho vuli be hiwa Yisu liŋkôpik vê hêk alovalasing be

hivuliv thing ethak kwak takatu. Me hiwa hê hêndô hêk kalang valu ambuang atu be elav vo endav nâma îndôk. Me himbumbi valu bêng te vo hik kalang ambôlêk thing hethak.

⁴⁷ Malia nang Makdala lêk Malia Josep talêmbô eva be êyê long atu be etak Yisu ya kôpik hêk.

16

Yisu hiviyô hethak lonjbô

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Sabat hele hîlôk yôv me Malia nang Makdala lo Malia, Jems talêmbô, me Salome, loho êv vuli nôm uv mavî vo imbua bini vo etak ethak Yisu kôpik.

² Me sonda êng ya wak ali himung ya lêkbôk momañaning mî me loho iviyô be ê kalang.

³ Me enang ik i ling nena, “Anô alête tem nimbumbi valu atu be hîmô kalang ambôlêk vê vo aô êm?”

⁴ Metom êyô kalang me êyê nena valu bêng atu me lêk imbumbi hê hîmô dang yôv.

⁵ Loho ivutak êyô kalang kapô me êyê anôsêng te lêk kwêv thapuk dêim te hîmô loho bahenjing viyôhok. Loho yê be esong kambom.

⁶ Me ôpêng henang nena, “Dô môlô pîndîk andô. Ya hayala nena othalo Yisu nang Nasalet atu be ik ethak alovalasing. Yêni lêk hiviyô be hê yôv me mî hêk long iti amî. Ôngô long atu be êndô yêni hêk diti.

⁷ Yôv be môlô nu vo onang ethak ya na hîndông lêk Pita nena, ‘Yêni lêk himung be hê Galili vo

môlô. Môlô nu yô long êng me tem ôngô yêni îtôm sêmbôk atu be bôk henang yôv hethak môlô.' "

⁸ Me avî takêng êkô be elowaling kambom me etak kalang be îsôv ele yêing be ê. Me êkô be loho bonong yom me mî enang ambô êng ethak anôla amî.

*Malia nang Makdala lêk Yisu ya ɲa hîndông êyê yêni**

(Mat 28:9-20; Luk 24:13-49; Jon 20:11-23)

⁹ Yisu hiviyo hêndêng sonda te ya wak ali himung. Me hik inda thô mung hethak Malia nang Makdala, avî atu be bôk Yisu hêv gôk kambom bahevi be lahavôyi vê hîmô yêni.

¹⁰ Êng me Malia hê me henang ethak ɲa takatu be bôk eveng hiving yêni. ɲa takêng lejing malêing be eleng îmô.

¹¹ Me elanô nena Yisu hîmô lêkmala be Malia lêk hêyê yêni, metom loho mî êv iving ambô êng amî.

¹² Yôvêm me Yisu ya ɲa hîndông yi etak melak bêng be ê long yang. Me Yisu hivutak yanda be hik inda thô hethak thêi.

¹³ Me ele ê enang ambô êng hêndêng ya ɲa hîndông viyang, metom mî êv iving thêi ning ambô amî.

¹⁴ Yôv me Yisu ya ɲa hîndông lauming be lahavôtom eyang nôm îmô, me Yisu da hêyô vo loho. Me hethang loho lêklokvang hethak kapôlônging thekthek be mî êv iving ɲa takatu be êyê nena yêni lêk hiviyo yôv ining ambô amî.

* **16:8 16:9-20** ɲa lêkauk bêng anông lejing êv nena ambô êng me Mak da mî hekavu amî, me anô yanda hekavu heveng yam.

16:14 16:14 1Ko 15:5

¹⁵ Yôv me Yisu henang ethak loho nena, “Môlô nu îtôm pîk sapêng me onang Ambô Mavî atu be hethak ya bêng ethak avîlanô sapêng.

¹⁶ Opalê atu be hêv iving be hithik ñanam me tem nîmô mavî. Me opalê atu be mî hêv iving amî, me tem nimbua vovang ethak ya kombom kambom takatu be hevong.

¹⁷ Wapômbêng tem netak nô m thamtham loma-loma îndôk ña êv iving bahening bèniti. Hethak yîning athêng, me tem êngêv gôk kambom vê lêk enang ambô mathôm lêkmuk.

¹⁸ Me embalong bôyîv kambom ethak bahening lêk inum nô m atu be tem ñingik anô vônô metom tem î mô mavî. Me etak bahening êyônjêk ña lêk kômbôk, me tem imbutak mavî.”

*Wapômbêng iwa Yisu
(Luk 24:50-53; Ap 1:9-11)*

¹⁹ Anômbêng Yisu henang ambô hiving loho yôv me iwa yêni hethak leng be hê hî mô Wapômbêng bang viyôhok.

²⁰ Yôv me ya ña hîndông ê me enang Ambô Mavî êng heveng long nômbêng iti sapêng. Me Anômbêng hevong ku hiving loho be hik ining ambô long hethak nô m thamtham takatu be evong.

Yamap
Portions of the Holy Bible in the Yamap language of
Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Yamap long Niugini

copyright © 2025 SIL Papua New Guinea

Language: (Yamap)

Contributor: Papua New Guinea Bible Translation Association and The Seed Company

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 Jul 2025 from source files dated 10 Jul 2025

4b432633-0a7f-536f-bf2f-8db0ebda2b87